

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ

της 15ης Ιουλίου 1997 *

Περιεχόμενα

I — Πραγματικά περιστατικά και εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου . . .	I-4294
II — Το παραδεκτό της αιτήσεως αναίρεσεως	I-4297
III — Παραδεκτό της παρεμβάσεως	I-4298
IV — Οι λόγοι αναίρεσεως	I-4303
A — Οι λόγοι που αφορούν τυπικά ελαττώματα της πράξεως της Επιτροπής	I-4303
1) Οι κρίσιμες διατάξεις και η νομολογία «PVC» του Δικαστηρίου	I-4304
α) Οι εφαρμοστέες διατάξεις	I-4304
β) Η απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου	I-4305
2) Η αναρειβαλλομένη απόφαση	I-4306
3) Εξέταση των λόγων αναίρεσεως	I-4308
α) Ως προς τα όρια των εξουσιών του ανααιρετικού δικαστή	I-4308
β) Ως προς την εσφαλμένη ερμηνεία από το Πρωτοδικείο των εννοιών της ανυπόστατης πράξεως και του τεκμηρίου νομιμότητας	I-4309
— Τα επιχειρήματα των διαδίκων	I-4309
— Η απάντηση στους ανωτέρω λόγους	I-4310
i. Ως προς την έκταση του ανααιρετικού ελέγχου επί των αυτεπαγγέλτως ελεγχομένων ζητημάτων	I-4310
ii. Ως προς την ύπαρξη πλήρως αποδεδειγμένων τυπικών ελαττωμάτων της προσβαλλομένης	I-4311
iii. Ως προς την ορθότητα της σκέψεως 385 της αναρειβαλλομένης	I-4312
γ) Ως προς το ενδεχόμενο της υπάρξεως ουσιωδών ελαττωμάτων της προσβληθείσης πράξεως	I-4313
— Τα επιχειρήματα των διαδίκων	I-4313
— Η απάντησή μου στα ανωτέρω ζητήματα	I-4317
i. Οι εξουσίες του κοινοτικού δικαστή ως προς την οργάνωση και την πρόοδο της δίκης	I-4317
ii. Η απορριπτική απόφαση του Πρωτοδικείου υπό το πρίσμα των κανόνων που αφορούν το βάρος της αποδείξεως	I-4318

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ελληνική.

iii. Εξέταση των ισχυρισμών που προβάλλονται μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας	I-4320
iii. 1. Η απαγόρευση προβολής νέων ισχυρισμών μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας	I-4321
iii. 2. Οι εξαιρέσεις από την απαγόρευση προβολής ισχυρισμών μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας ..	I-4322
iii. 2.1. Αν τα στοιχεία που προβάλλονται καθυστερημένως έγιναν γνωστά μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας	I-4323
iii. 2.2. Αν ο καθυστερημένως προβαλλόμενος ισχυρισμός ελέγχεται υποχρεωτικώς αυτεπαγγέλτως από το δικαστή	I-4328
B — Οι λόγοι που αφορούν τη διαπίστωση από το Πρωτοδικείο παραβάσεων του άρθρου 85 της Συνθήκης	I-4329
1) Η επιχειρηματολογία των διαδίκων	I-4329
α) Ως προς τη συμμετοχή στις περιοδικές συναντήσεις	I-4329
β) Ως προς τη συμμετοχή στις πρωτοβουλίες τιμών	I-4331
γ) Ως προς τα μέτρα προς διευκόλυνση της εφαρμογής των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών	I-4332
2) Νομική εκτίμηση των προβαλλομένων ισχυρισμών	I-4333
α) Ως προς το παραδεκτό	I-4333
β) Ως προς το βάσιμο	I-4334
V — Πρόταση I - 48	I-4335

Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί της αιτήσεως της εταιρίας Hüls Aktiengesellschaft (στο εξής: Hüls), υποβληθείσης δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου, περί αναιρέσεως της από 10ης Μαρτίου 1992 αποφάσεως του Πρωτοδικείου¹. Με την αναιρεσιβαλλο-

μένη απόφαση απορρίφθηκε η προσφυγή που είχε ασκήσει η αναιρεσείουσα εταιρία, δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ (στο εξής: Συνθήκη), κατά της από 23 Απριλίου 1986 αποφάσεως της Επιτροπής² (στο εξής: πράξη «Πολυπροπυλένιο»). Η απόφαση αυτή αφορούσε την εφαρμογή του άρθρου 85 της

1 — Υπόθεση T-9/89, Hüls κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. II-499).

2 — IV/31.149 — Polypropylène, ΕΕ 1986, L 230, σ. 1.

Συνθήκης στον τομέα της παραγωγής πολυπροπυλενίου³.

I — Πραγματικά περιστατικά και εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου

1. Σε ό,τι αφορά τα πραγματικά περιστατικά της επίδικης διαφοράς και την εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου, από την αναρριβιλλομένη απόφαση προκύπτουν τα ακόλουθα: Η δυτικοευρωπαϊκή αγορά του πολυπροπυλενίου εφοδιαζόταν πριν από το 1977 σχεδόν αποκλειστικά από δέκα παραγωγούς, μεταξύ των οποίων και η Hüls, με μερίδιο αγοράς κυμαινόμενο μεταξύ

4,5 και 6,5 % περίπου. Μετά το 1977 και τη λήξη της ισχύος των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας της εταιρίας Montedison, εμφανίσθηκαν επτά νέοι παραγωγοί, με σημαντική παραγωγική ικανότητα. Το γεγονός αυτό δεν συνοδεύθηκε με ανάλογη αύξηση της ζήτησης, με συνέπεια να μην υπάρξει ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, τουλάχιστον μέχρι το 1982. Γενικότερα, κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου 1977-1983, η αγορά πολυπροπυλενίου χαρακτηριζόταν από χαμηλή αποδοτικότητα ή/και σημαντικές ζημιές.

2. Στις 13 και 14 Οκτωβρίου 1983 υπάλληλοι της Επιτροπής, στο πλαίσιο των εξουσιών που τους παρέχει το άρθρο 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962⁴ (στο εξής: κανονισμός 17), πραγματοποίησαν συντονισμένους ελέγχους σε μια ομάδα επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα παραγωγής πολυπροπυλενίου. Κατόπιν των ελέγχων αυτών, η Επιτροπή απηύθυνε, δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17, αιτήσεις παροχής πληροφοριών στις ανωτέρω, αλλά και σε άλλες συναφούς αντικείμενου, επιχειρήσεις. Από τα στοιχεία που συνέλεξε, στο πλαίσιο αυτών των ελέγχων και αιτήσεων παροχής πληροφοριών, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, κατά την περίοδο μεταξύ των ετών 1977 και 1983, ορισμένοι παραγωγοί πολυπροπυλενίου, μεταξύ των οποίων και η Hüls, ενεργούσαν κατά παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης. Στις 30 Απριλίου 1984, η Επιτροπή αποφάσισε να κινηθεί τη διαδικασία του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 και ανακοίνωσε γραπτώς τις αιτιάσεις της στις παραβαίνουσες επιχειρήσεις.

3 — Το κύριο ενδιαφέρον της παρούσης υποθέσεως, καθώς και άλλων αιτήσεων αναρριβίσεων (δέκα συνολικώς) που εκκρεμούν ενώπιον του Δικαστηρίου και αφορούν στην ίδια πράξη «Πολυπροπυλένιο» της Επιτροπής, εντοπίζεται στο ζήτημα της νομιμότητας της διαδικασίας που ακολουτήθηκε κατά την έκδοση της ενδίκου πράξεως και στο κατά πόσον η τελευταία παρουσιάζει ουσιώδη τυπικά ελαττώματα τα οποία έπρεπε να διαγνωσθούν ή να διευρυνθούν περαιτέρω κατά τη δίκη ενώπιον του Πρωτοδικείου. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι σχετικοί λόγοι που προβάλλουν οι αναρριβίσιμες εταιρίες σε όλες αυτές τις υποθέσεις παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες, δεν ταυτίζονται όμως, καθώς τα πραγματικά δεδομένα των υποθέσεων αυτών δεν είναι πάντοτε τα ίδια. Το νομικό ζήτημα όμως που τίθεται, απαιτεί σε αρκετά σημεία την ανάπτυξη ενιαίας προβληματικής, ειδικά στην περίπτωση των έξι εταιριών, μεταξύ των οποίων είναι και η αναρριβίσιμος, για τις προσφυγές των οποίων το Πρωτοδικείο απερίφημα με έξι αποφάσεις του με ημερομηνία 10 Μαρτίου 1992. Οι εταιρίες αυτές είχαν ζητήσει, στο διάστημα μεταξύ της 27ης Φεβρουαρίου 1992, ημερομηνία έκδοσης της αποφάσεως «PVC» του Πρωτοδικείου, και της 10ης Μαρτίου 1992, από το Πρωτοδικείο την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας για να διαπιστωθεί κατά πόσον έχουν τηρηθεί, εν όψει και των όσων προέβλεπαν στο πλαίσιο των παραλλήλων χρονικά και παρομοίων ως προς το αντικείμενο των υποθέσεων «PVC», όλες οι απαραίτητες τυπικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις κατά την έκδοση της ενδίκου πράξεως «Πολυπροπυλένιο». Το Πρωτοδικείο απέρριψε όλα τα σχετικά αιτήματα.

Για λόγους συστημιακούς ενδεικνύεται να προηγηθεί η εξέταση των υποθέσεων C-199/92 P, Hüls, C-49/92 P, Enichem και C-235/92 P, Montecatini. Στις υποθέσεις αυτές αναλύονται τα περισσότερα από τα ζητήματα που τίθενται στην ομάδα αυτών των υποθέσεων και γίνεται παραπομπή σ' αυτές προς αποφυγή, κατά το δυνατόν, επαναλήψεων.

4 — ΕΕ α.δ. έκδ. 08/001, σ. 25.

3. Μετά το πέρας της διαδικασίας αυτής, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 23 Απριλίου 1986, την προαναφερθείσα απόφαση με το ακόλουθο διατακτικό:
- β) καθόριζαν περιοδικά “τιμές-στόχους” (ή κατώτατες τιμές) για την πώληση του προϊόντος σε κάθε κράτος μέλος της Κοινότητας

«Άρθρο 1

Οι (επιχειρήσεις) (...), Chemische Werke Hüls (τώρα Hüls AG), (...) έχουν παραβεί το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, συμμετέχοντας

(...)

στην περίπτωση των BASF, DSM και Hüls, από κάποια στιγμή μεταξύ 1977 και 1979 έως, τουλάχιστον, το Νοέμβριο του 1983 (...),

σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική που ανάγονται στα μέσα του 1977, βάσει των οποίων οι παραγωγοί [που] προμήθευαν πολυπροπυλένιο στο έδαφος της κοινής αγοράς:

- α) είχαν επαφές μεταξύ τους και τακτικές συναντήσεις (από τις αρχές του 1981, δύο φορές το μήνα) στο πλαίσιο σειδιάς μυστικών συναντήσεων που αποσκοπούσαν στη συζήτηση και στον καθορισμό της εμπορικής πολιτικής τους

- γ) συμφώνησαν διάφορα μέτρα για τη διευκόλυνση της εφαρμογής των εν λόγω τιμών-στόχων, τα οποία περιλάμβαναν (κυρίως) περιοδικούς περιορισμούς στην παραγωγή, ανταλλαγή λεπτομερών πληροφοριών σχετικά με τις παραδόσεις, πραγματοποίηση τοπικών συναντήσεων και, από το τέλος του 1982, σύστημα “λογιστικής διαχείρισης” που αποσκοπούσε στην εφαρμογή των αυξήσεων των τιμών σε μεμονωμένους πελάτες

- δ) προέβησαν σε ταυτόχρονες αυξήσεις τιμών εφαρμόζοντας τους εν λόγω στόχους

- ε) κατένεμαν την αγορά παραχωρώντας σε κάθε παραγωγό έναν ετήσιο στόχο πωλήσεων ή “ποσοτώσεις” (1979, 1980 και, τουλάχιστον, για ένα μέρος του 1983) ή, ελλείψει οριστικής απόφασης που να καλύπτει ολόκληρο το έτος, υποχρεώνοντας τους παραγωγούς να περιορίζουν τις μηνιαίες πωλήσεις τους με αναφορά σε προηγούμενη περίοδο (1981, 1982).

(...)

Άρθρο 3

Τα ακόλουθα πρόστιμα επιβάλλονται στις επιχειρήσεις που αναφέρονται στην παρούσα απόφαση, όσον αφορά την παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1.

(...)

vii) Hüls AG, πρόστιμο 2 750 000 ECU, ή 5 898 447,50 γερμανικά μάρκα (...).»

4. Δεκατέσσερις από τις δεκαπέντε εταιρίες, αποδέκτριες της εν λόγω αποφάσεως, μεταξύ των οποίων και η αναιρεσείουσα, άσκησαν προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της ανωτέρω αποφάσεως της Επιτροπής. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη, ενώπιον του Πρωτοδικείου, από τις 10 Δεκεμβρίου 1990 έως τις 15 Δεκεμβρίου 1990, οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του δικαστηρίου.

5. Με χωριστό υπόμνημα της 4ης Μαρτίου 1992, και ενώ η γραπτή και προφορική διαδικασία είχαν κατά τα ανωτέρω περατωθεί, αλλά πάντως πριν από τη δημοσίευση της αποφάσεως, η Hüls ζήτησε από το Πρωτοδικείο την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας. Προς στήριξη του αιτήματός της, επικαλέσθηκε ορισμένα πραγματικά στοιχεία, τα οποία, όπως υποστηρίζει η ίδια, έγιναν γνωστά σ' αυτήν μόνο μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας και, ειδικότερα, μετά την δημοσίευση της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 27ης Φεβρουαρίου 1992, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής (στο εξής: υποθέσεις «PVC») ⁵. Από τα στοιχεία αυτά, η Hüls ισχυρίσθηκε ότι προκύπτουν σημαντικά τυπικά ελαττώματα της προσβαλλόμενης πράξεως της Επιτροπής, για τη διερεύνηση των οποίων απαιτείται εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων ⁶.

Το Πρωτοδικείο, αφού άκουσε επί του ανακύψαντος ζητήματος εκ νέου το γενικό εισαγγελέα, απέρριψε το αίτημα για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, καθώς και την προσφυγή στο σύνολό της, με την προαναφερθείσα από 10ης Μαρτίου 1992 απόφασή του.

6. Κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως, η Hüls άσκησε ενώπιον του Δικαστη-

⁵ — Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 και T-104/89 (Σύλλογή 1992, σ. II-315).

⁶ — Η αναιρεσείουσα προβάλλει με το υπόμνημά της ότι, ενόψει των εξηγήσεων που παρέσχε στις υποθέσεις «PVC» η Επιτροπή, τεκμαίρεται ότι η ίδια πλημμέλεια στη διαδικασία, η οποία ερεινείται αυτεπαγγέλτως, απαντάται και στην παρούσα υπόθεση. Επομένως, είναι αναγκαίο να διαταχθούν, ακόμη και σ' αυτή τη στάση της δίκης, αποδείξεις — ειδικότερα, να υποχρεωθεί η Επιτροπή να προσκομίσει αντίγραφο του πρωτοτύπου της ενδίκου πράξεως «Πολυπροπυλένιο», κυρωμένο νομοτύπως με τις υπογραφές του Προέδρου της Επιτροπής και του εκτελεστικού γραμματέα, καθώς και μια σειρά από άλλα έγγραφα — ώστε να διαπιστωθεί, πρώτον, αν η πράξη «Πολυπροπυλένιο» απορραίσθηκε στις γλώσσες που προβλέπονται για την ένδουξη πράξης οι οικείοι κοινοτικοί κανόνες και, δεύτερον, αν έχουν επέλθει τροποποιήσεις στην αρχική πράξη, μεταγενέστερες της εκδόσεώς της.

ρίου την ένδικη αίτηση, ζητώντας την αναίρεσή της και, είτε την αναγνώριση της ανυπαρξίας ή, επικουρικώς, την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής, είτε, επικουρικώς, την παραπομπή της υποθέσεως στο Πρωτοδικείο. Συγχρόνως ζητείται η κατάδίκη της αναρσειβλήτου στα δικαστικά έξοδα.

απαράδεκτη. Προς τούτο προβάλλει ορισμένους ισχυρισμούς περί απαραδέκτου, που αναφέρονται στη δεύτερη κατηγορία των λόγων τους οποίους έχει ήδη προβάλει η αναρσειεύουσα, εκείνων δηλαδή που αναφέρονται σε παράβαση των κανόνων του ουσιαστικού κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού. Από την πλευρά της, η αναρσειεύουσα υποστηρίζει πως οι ανωτέρω ισχυρισμοί είναι αβάσιμοι και δεν μπορούν να οδηγήσουν σε απόρριψη του συνόλου της αιτήσεως αναρέσεως ως απαραδέκτου.

Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναρέσεως και να καταδικάσει την αναρσειεύουσα στα δικαστικά έξοδα.

Υπέρ της Hüls παρενέβη στην εκκρεμή δίκη η εταιρία DSM NV.

II — Το παραδεκτό της αιτήσεως αναρέσεως

7. Με το δικόγραφο αντικρούσεως, η Επιτροπή ζητεί, καταρχάς, από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναρέσεως ως

8. Σε πρώτη φάση πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου, η αίτηση αναρέσεως «περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Ως λόγοι αναρέσεως επιτρέπεται να προβληθούν αναρμοδιότητα του Πρωτοδικείου, πλημμέλειες κατά την ενώπιόν του διαδικασία που θίγουν τα συμφέροντα του αναρσειεύοντος και παράβαση του κοινοτικού δικαίου από το Πρωτοδικείο». Εξάλλου, οι διατάξεις των άρθρων 113, παράγραφος 2, και 116, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, απαγορεύουν στους διαδίκους να μεταβάλουν, με την αίτηση ή το υπόμνημα αντικρούσεως, το αντικείμενο της ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκης. Το Δικαστήριο μπορεί ακόμη, κατά πάσα στάση της δίκης και δυνάμει του άρθρου 119 του ιδίου κανονισμού, όταν μια αίτηση αναρέσεως είναι προδήλως απαράδεκτη, να την απορρίψει με αιτιολογημένη διάταξη.

Για να είναι απαράδεκτη στο σύνολό της η ασκηθείσα αίτηση αναρέσεως πρέπει να μην

περιέχει κανένα παραδεκτώσ προβαλλόμενο λόγο αναιρέσεως. Έτσι, απαιτείται η εξέταση του συνόλου των προβαλλομένων λόγων και η διαπίστωση της ελλείψεως παραδεκτού του καθενός από αυτούς⁷.

9. Υπό το πρίσμα αυτό, η ένσταση της Επιτροπής περί απαραδέκτου είναι αλυσιτελής, στο μέτρο που προβάλλει αιτιάσεις μόνο κατά της δεύτερης ομάδας των λόγων αναιρέσεως της Hüls, εκείνης που αναφέρεται σε ενδεχόμενες παραβάσεις του ουσιαστικού κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, χωρίς να προβάλλει ότι είναι απαράδεκτοι και οι λοιποί λόγοι αναιρέσεως, δηλαδή της πρώτης ομάδας των λόγων που περιέχονται στο δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως. Με τους τελευταίους αυτούς λόγους αποδίδονται πλημμέλειες στη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου. Επομένως, ακόμη και αν οι ισχυρισμοί της Επιτροπής γίνονταν εν τέλει δεκτοί (κάτι που θα εξετασθεί στη συνέχεια, μαζί με τα επιχειρήματα προς αντίκρουση που προβάλλει η αναιρεσείουσα, στο πλαίσιο της αντιμετώπισεως του κάθε λόγου αναιρέσεως ξεχωριστά), δεν θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως στο σύνολό της, ως απαραδέκτου.

7 — Το δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως πρέπει να εξετασθεί ως προς το παραδεκτό του εξαντλητικά και συνολικά. Όπως συνάγεται από διατάξεις του Δικαστηρίου, για να κηρυχθεί απαράδεκτη μια αίτηση αναιρέσεως, επιβάλλεται η εξέταση όλων των προβαλλομένων λόγων και η διαπίστωση της ελλείψεως παραδεκτού για τον καθένα από αυτούς, προτού κριθεί το απαραδέκτο της αιτήσεως στο σύνολό της. Βλ. τις διατάξεις του Δικαστηρίου, της 17ης Σεπτεμβρίου 1996, C-19/95 P, San Marco Imprex Italiana κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-4435), της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, VSOB κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-1611), της 24ης Απριλίου 1996, C-87/95 P, CNRAAP κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1996, σ. I-2003), και της 11ης Ιουλίου 1996, C-143/96 P, Goldstein κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-3885). Πρβλ. ακόμη την απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Μαρτίου 1994, C-53/92 P, Hiltl κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-667).

III — Παραδεκτό της παρεμβάσεως

10. Με την παρέμβασή της, η DSM, επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην τυπική νομιμότητα της ενδίκου πράξεως «Πολυπροπυλένιο» και υποστηρίζει τα ακόλουθα: αφενός, ότι η Επιτροπή έφερε το βάρος της αποδείξεως ότι κατά την έκδοση της πράξεως «Πολυπροπυλένιο» ακολουθήθηκαν οι εφαρμοστέοι διαδικαστικοί κανόνες. Αφετέρου, ότι το Πρωτοδικείο σφειλε είτε αυτεπαγγέλτως, είτε κατόπιν σχετικής αιτήσεως της προσφευγούσης στη δική ενώπιόν του, να διερευνήσει κατά πόσον η προσβληθείσα πράξη παρουσίαζε συγκεκριμένα και ουσιώδη τυπικά ελαττώματα. Προς επίρρωση των ισχυρισμών της, η παρεμβαίνουσα επικαλείται τα πραγματικά δεδομένα και τη λύση που δόθηκε στις υποθέσεις «soda ash»⁸ και «PEBD»⁹ του Πρωτοδικείου. Τέλος ζητεί από το Δικαστήριο να δεχθεί την ασκηθείσα αίτηση, να αναιρέσει την προσβαλλομένη απόφαση του Πρωτοδικείου και να διαπιστώσει ότι η πράξη «Πολυπροπυλένιο» είναι ανυπόστατη ή άκυρη. Κατά την DSM, η ενδεχόμενη ευδοκίμηση της αιτήσεως αναιρέσεως και η διαπίστωση το ανυποστάτου ή η κήρυξη της ακυρότητας της πράξεως «Πολυπροπυλένιο», δεν θα ωφελήσει μόνο την αναιρεσείουσα, αλλά και την ίδια την παρεμβαίνουσα. Για το λόγο αυτόν, όπως υποστηρίζει, έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει την παρούσα παρέμβαση.

Οι ανωτέρω ισχυρισμοί θα εξετασθούν στη συνέχεια, ως προς την ουσία τους, αφού

8 — Απόφασις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1775), T-31/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1821), T-32/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1825), T-36/91, ICI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1847), T-37/91, ICI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1901).

9 — Arrôuarg szz 6gz Arqikiot 1995, rmejdijarheirez trohéreiz S-80/89, S-81/89, S-83/89, S-87/89, S-88/89, S-90/89, S-93/89, S-95/89, S-97/89, S-99/89, S-100/89, S-101/89, S-103/89, S-105/89, S-107/89 jai S-112/89, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-729).

πρώτα κριθεί αν η παρέμβαση έχει ασκηθεί παραδεκτως.

11. Με τις παρατηρήσεις της επί της παρεμβάσεως, που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο στις 20 Ιουνίου 1995, η Επιτροπή προβάλλει ένσταση απαραδέκτου της παρεμβάσεως, με το ακόλουθο σκεπτικό: Με την απόφαση του Δικαστηρίου στις υποθέσεις «PVC»¹⁰, κρίθηκε ότι ορισμένα τυπικά ελαττώματα των πράξεων της Επιτροπής, παρόμοια ή αντίστοιχα με εκείνα που προβάλλει η παρεμβαίνουσα, επιφέρουν μόνο την ακύρωση της συγκεκριμένης πράξεως και όχι την αναγνώριση του ανυποστάτου αυτής. Κατά συνέπεια, στο μέτρο που η ακύρωση ατομικής πράξεως επιφέρει αποτελέσματα μόνο υπέρ των αιτούντων την ακύρωση διαδικιών, η παρεμβαίνουσα δεν θα αποκομίσει όφελος από την ενδεχόμενη ακυρωτική απόφαση του Δικαστηρίου. Η απόφαση αυτή δεν θα παραγάγει αποτελέσματα erga omnes, αλλά θα αφορά μόνον ένα μέρος της πράξεως «Πολυπροπυλένιο», εκείνο με το οποίο επιβλήθηκαν ορισμένα μέτρα και κυρώσεις στην αναιρεσείουσα, δηλαδή την εταιρία Hüls. Από την πλευρά της λοιπόν, η εταιρία DSM, ως τρίτη, δεν έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει παρέμβαση.

Η Επιτροπή σημειώνει ακόμη ότι, με την παρέμβασή της, η DSM επιχειρεί να καλύψει την παράλειψή της να ασκήσει ευθέως το ένδικο μέσο της αιτήσεως αναφάσεως κατά

της από 17 Δεκεμβρίου 1991 αποφάσεως του Πρωτοδικείου¹¹, με την οποία είχε απορριφθεί η αίτησή της για ακύρωση της προαναφερθείσης πράξεως της Επιτροπής κατά το μέρος που την αφορούσε. Δηλαδή, η παρεμβαίνουσα επιδιώκει να αποφύγει τις αρνητικές συνέπειες από την άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας ασκήσεως της αιτήσεως αναφάσεως, καταστρατηγώντας εμμέσως το δεσμευτικό χαρακτήρα της προθεσμίας αυτής.

Τέλος, η Επιτροπή θεωρεί ότι προβάλλεται απαραδέκτως το αίτημα που περιέχεται στην παρέμβαση, σύμφωνα με το οποίο καλείται το Δικαστήριο να κηρύξει ανυπόστατη ή άκυρη την πράξη «Πολυπροπυλένιο» υπέρ όλων των παραγωγών πολυπροπυλενίου προς τους οποίους απευθύνεται. Παρόμοιο όμως αίτημα δεν περιλαμβάνει η αναιρεσείουσα στο δικόγραφο της. Επομένως, η επίκλησή του από την παρεμβαίνουσα βρισκείται πέρα των όσων αυτή μπορεί να επιδιώξει στο πλαίσιο της παρούσης δίχης, διότι ακριβώς αντιτίθεται στον πρόσθετο χαρακτήρα της παρεμβάσεως.

12. Πρέπει, καταρχάς, να διευκρινισθεί ότι η εξέταση του παραδεκτού της παρεμβάσεως δεν αντίκειται στην προηγούμενη κρίση του Δικαστηρίου, όπως διατυπώθηκε στη διάταξη της 30ής Σεπτεμβρίου 1992 με τη διάταξη εκείνη είχε επιτραπεί στην εταιρία DSM να ασκήσει την παρούσα παρέμβαση. Στο πλαίσιο της διατάξεως είχε τότε εξετασθεί prima facie το ζήτημα του παραδεκτού, υπό το πρίσμα της εγκρίσεως ή μη της συμμετοχής

10 — Απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ., C-137/92 P (Σύλλογη 1994, σ. I-2555), βλ. κατωτέρω, σημεία 20 επ.

11 — Υπόθεση T-8/89, DSM κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1991, σ. II-1833).

της αιτούσης την παρέμβαση στη γραπτή και προφορική διαδικασία της παρούσης υποθέσεως. Η κρίση λοιπόν της διατάξεως επί του παραδεκτού της παρεμβάσεως ήταν, νομίζω, προσωρινή και δεν δημιούργησε δεδικασμένο, που αποκλείει την εξέταση του ζητήματος στο παρόν στάδιο. Τούτο βρισκει έρεισμα τόσο στη γραμματική και τελεολογική ερμηνεία των εφαρμοστέων δικονομικών διατάξεων¹², όσο και στη νομολογία¹³ του Δικαστηρίου.

για τα οποία ορίζει το πρώτο εδάφιο του άρθρου 37) έχουν συμφέρον στην επίλυση της διαφοράς. Το έννομο αυτό συμφέρον πρέπει να είναι άμεσο και ενεστώσ. Η παρέμβαση μπορεί να έχει ως αντικείμενο μόνο την υλοστήριξη των αιτημάτων του υπέρ ου η παρέμβαση. Πρόκειται δηλαδή για πρόσθετη και όχι για κύρια παρέμβαση.

13. Η παρέμβαση ενώπιον του Δικαστηρίου προβλέπεται από το άρθρο 37, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου, και σε όσους (πέρα από τα κράτη μέλη και τα όργανα της Κοινότητας,

14. Το θέμα των προϋποθέσεων του παραδεκτού της παρεμβάσεως, που ασκείται το πρώτον στο στάδιο της αναιρέσεως, δεν έχει απασχολήσει εκτενώς τη νομολογία. Ορισμένες όμως διατάξεις του Δικαστηρίου (αν και, όπως παρατηρήθηκε, οι διατάξεις αυτές δεν έχουν τη δεσμευτικότητα μιας αποφάσεως) παρέχουν χρήσιμες και σαφείς ενδείξεις. Έτσι, το γεγονός ότι ο παρεμβαίνων δικαιούταν να ασκήσει αυτοτελώς ένδικο βοήθημα ή ένδικο μέσο δεν αρκεί για να του στερήσει αυτομάτως το δικαίωμα να παρέμβει¹⁴. Το Δικαστήριο δεν φαίνεται να αποδίδει τέτοια απόλυτη συνέπεια στην παράλειψη, λόγω παρελεύσεως της προθεσμίας ή άλλου δικονομικού κωλύματος, της ασκήσεως αυτοτελούς ενδίκου μέσου ή βοηθήματος. Αντίθετα μάλιστα, το γεγονός ότι ο παρεμβαίνων θα μπορούσε να έχει ενεργήσει αυτοτελώς, αποκτώντας έτσι την ιδιότητα του διαδίκου, εκτιμάται ως στοιχείο που

12 — Στο άρθρο 93 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, τόσο πριν όσο και μετά την τροποποίηση του 1993, ορίζεται ότι:
«Παράγραφος 2

(...)

Ο πρόεδρος αποφαινείται επί της αιτήσεως παρεμβάσεως με διάταξη ή φέρει την αίτηση ενώπιον του Δικαστηρίου.

(...)

Παράγραφος 3

Αν ο πρόεδρος επιτρέψει την παρέμβαση, ανακοινώνονται στον παρεμβαίνοντα όλα τα έγγραφα της διαδικασίας που έχουν επιδοθεί στους διαδίκους (...).»

Από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγεται ότι σκοπός της ιδιαίτερης αυτής διαδικασίας είναι η εξέταση, σε προκαταρκτικό στάδιο, του αν πρέπει να επιτραπεί η συμμετοχή τρίτου προσώπου στην εκκρεμή δίκη και όχι η τελική κρίση αν οι ισχυρισμοί και οι λόγοι που το πρόσωπο αυτό επικαλείται προβάλλονται στο σύνολό τους παραδεκτώς.

13 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. Reischl στην υπόθεση 138/79, *Rouquette frères* (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 313), αναφορικά με το παραδεκτό της παρεμβάσεως του Κοινοβουλίου στη συγκεκριμένη δίκη, οι οποίες υιοθετήθηκαν τελικώς από το Δικαστήριο:

«Κατά τη γνώμη μου, οι επιφυλάξεις που ανέφερε (σχετικά με το παραδεκτό της παρεμβάσεως) δεν μπορούν να αρθούν παρεμπιπτόντως απλώς και μόνο στην προαναφερθείσα διάταξη (η οποία επέτρεψε τη συμμετοχή του Κοινοβουλίου στη διαδικασία). Η διάταξη αυτή επιτρέπει τη συμμετοχή στη δίκη προσωρινώς. Αντιστρόφως, η απόφαση είναι αυτή που κρίνει κατά περίπτωση το παραδεκτό της παρεμβάσεως, όπως συνάγεται σαφώς από τη νομολογία. Σχετικώς, παραπέμπω στην απόφαση της 12ης Ιουλίου 1962 που εκδόθηκε στην υπόθεση 9/61, *Ολλανδία κατά ΕΚΑΧ* (Συλλογή τόμος 1964-1964, σ. 775)».

14 — Πβλ. διάταξη της 15ης Νοεμβρίου 1993, υπόθεση C-76/93 P, *Scaramuzza κατά Επιτροπής* [Συλλογή 1993, σ. I-5716 και I-5721 (δύο υποθέσεις)]. Στην υπόθεση *Scaramuzza* το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του το γεγονός ότι ο αυτών την παρέμβαση δεν άσκησε, όπως θα μπορούσε, αυτοτελή προαγωγή, δεν έκανε την αίτηση του για παρέμβαση απαραίτητη γι' αυτό τον λόγο αλλά για το ότι αυτών δεν μπορούσε να επικαλεσθεί άμεσο έννομο συμφέρον, το οποίο θα προέκυπτε αν ενδοκμαίονταν τα αιτήματα του υπέρ ου η παρέμβαση.

πιθανολογεί την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος για παρέμβαση¹⁵.

15. Ερωτάται λοιπόν πώς θα κριθεί αν ένα πρόσωπο, το οποίο δεν άσκησε αυτοτελώς ένδικο βοήθημα ή ένδικο μέσο κατά ορισμένης πράξεως, έχει έννομο συμφέρον να παρέμβει σε εκκρεμή δίκη, στην οποία άλλο πρόσωπο, με την ιδιότητα του διαδίκου, στρέφεται κατά της ίδιας πράξεως¹⁶. Η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος άμεσου και ενεστώτος, εκτιμάται με βάση τα αιτήματα του διαδίκου υπέρ του οποίου γίνεται η παρέμβαση¹⁷. Αν η απόδειξη εννόμου συμφέροντος είναι ευκολότερη στην περίπτωση που ζητείται η ακύρωση κανονιστικής πράξεως — ακριβώς διότι η ακύρωση αυτή ενεργεί *erga omnes* — δεν ισχύει το ίδιο και στην περίπτωση, όπως η επίδικη, που η διαφορά σχετίζεται με τη νομιμότητα ατομικής πράξεως. Στη δεύτερη περίπτωση, μόνον η τυχόν διαπίστωση του ανυποστάτου της πράξεως, λόγω της υπάρξεως κεφα-

λαιωδών ελαττωμάτων ή της ανυπαρξίας του σώματος της πράξεως, παράγει αποτελέσματα έναντι πάντων¹⁸. Αν η ατομική πράξη ακυρωθεί για λόγους τυπικής ή ουσιαστικής νομιμότητας, η ακύρωσή της αυτή ενεργεί μόνον υπέρ του νικήσαντα διαδίκου¹⁹. Επομένως, ο παρεμβαίνων δεν αποκομίζει από την ακύρωση αυτή κάποιο άμεσο έννομο συμφέρον, το οποίο θα συνίστατο στην ακύρωση ή τουλάχιστον την αδρανοποίηση της ατομικής αυτής πράξεως και για το μέρος που τον αφορά. Η όποια έμμεση δικαίωση που ενδεχομένως συνάγεται για τον παρεμβαίνοντα από το γεγονός ότι καταδεικνύεται η ύπαρξη ελαττωμάτων τα οποία κλονίζουν τη νομιμότητα της ενλόγω πράξεως, δεν αρκεί για να δικαιολογήσει τη συμμετοχή του στην εκκρεμή δίκη²⁰.

16. Με βάση τα ανωτέρω καλούμεθα πλέον να εξετάσουμε — εν μέρει και εν συνόλω — το παραδεκτό της παρεμβάσεως της εταιρίας DSM στην υπό κρίση υπόθεση. Δύο είναι οι κρίσιμες νομικές προϋποθέσεις: αφενός, να αποδεικνύεται άμεσο και ενεστώτος έννομο συμφέρον του παρεμβαίνοντος, το οποίο απορρέει από τη λύση της επίδικης διαφοράς. Αφετέρου, ο παρεμβαίνων να μην προ-

15 — Αυτό φαίνεται να προκύπτει από τη διαπίστωση της πρόσφατης διατάξεως της 14ης Φεβρουαρίου 1996, C-243/95 P, Επιτροπή κατά NTN Corporation κ.λπ. (Σύλλογη 1996, σ. I-553, και ιδιαίτερα, σκέψεις 8 και 9). Το γεγονός ότι η αιτούσα την παρέμβαση δεν άσκησε αυτοτελώς ένδικο βοήθημα έχει απλώς την ασημαντική ως προς αυτή συνέπεια ότι θα περιοριστεί στην υποστήριξη των αιτημάτων του διαδίκου υπέρ του οποίου παρεμβαίνει. Πρβλ. ακόμη τη διάταξη της 28ης Νοεμβρίου 1991, T-35/91, Eurosport Consortium κατά Επιτροπής (Σύλλογη 1991, σ. II-1359).

16 — Αξίζει να σημειωθεί ότι, όταν με μια ατομική πράξη, δηλαδή μια πράξη που δεν περιέχει γενικούς και αφηρημένους κανόνες δικαίου, ρυθμίζεται η νομική κατάσταση περισσότερων του ενός προσώπων, πρόκειται στην πραγματικότητα για σύσταση περισσότερων ατομικών πράξεων σε ένα ενιαίο σώμα. Η παρατήρησή αυτή ισχύει και στην περίπτωση της πράξεως «Πολυτροπυλένιο». Στο σώμα της πράξεως αυτής σωρεύονται δεκαπέντε διοικητικές ποινές, όσες και οι εταιρίες τις οποίες αφορά. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για το πώς θα κριθεί το έννομο συμφέρον της παρεμβαίνουσας. Ουσιαστικά, η τελευταία επιδιώκει να συμμετάσχει σε δίκη η οποία έχει ως αντικείμενο όχι την ατομική πράξη που την αφορά, αλλά μια άλλη ατομική πράξη, η οποία περιέχεται στο ίδιο, ενιαίο σώμα με εκείνη που την αφορά.

17 — Βλ. τις προαναφερθείσες διατάξεις C-245/95 P (υποσημείωση 16) και C-76/93 P (υποσημείωση 15).

18 — Ακριβώς διότι διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει σώμα στο οποίο σωρεύονται τόσο η ατομική πράξη που αφορά τον υπέρ ου η παρέμβαση διάδικο, όσο και η ατομική πράξη που αφορά τον παρεμβαίνοντα. Με το σκεπτικό αυτό, αν ο κύριος διάδικος αποδείξει την ανυπαρξία του σώματος της πράξεως, ωφελείται άμεσα και ο παρεμβαίνων.

19 — Έτσι, ακόμα και στην περίπτωση της σωρεύσεως στο ίδιο έγγραφο περισσότερων ατομικών πράξεων, όπως στην κρινόμενη υπόθεση, η ακύρωση για έναν από τους ενδιαφερομένους δεν επιφέρει κανένα άμεσο θετικό αποτέλεσμα υπέρ των υπολοίπων. Αυτό ισχύει ακόμη και αν η ακύρωση στηριχθήκε σε τυπικό ελάττωμα της πράξεως, το οποίο αναγκαστικά εμφανίζεται και στις υπόλοιπες σωρευθείσες ατομικές πράξεις. Η θέση αυτή, η οποία στηρίζεται πλήρως στη λογική του αναγκαστικού ελέγχου, δεν πρέπει να ξενίζει γίνεται εξάλλου δεκτή από τα ακυρωτικά δικαστήρια των κρατών μελών.

20 — Η θέση αυτή έγινε δεκτή και με τη διάταξη Scaramuzza, ό.π. υποσημείωση 15 (σκέψεις 7 επ.).

βάλλει αυτόνομα αιτήματα, δηλαδή πέραν των όσων έχει ζητήσει ο υπέρ ου η παρέμβαση διάδικος²¹. Στην εξεταζόμενη υπόθεση, τα νομίμως προβαλλόμενα αιτήματα της αναιρεσείουσας υπέρ ης και η παρέμβαση, διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

Αντιθέτως, αν η αναιρεσείουσα ζητεί, μετά την ακύρωση της πρωτόδικης απόφασης, να κρίνει το Δικαστήριο την υπόθεση στην ουσία της και να διαπιστώσει την ανυπαρξία ή το ανυπόστατο της πράξεως «Πολυπροπυλένιο», λόγω ουσιωδών ελαττωμάτων που εντοπίζονται στο σώμα της ή λόγω ανυπαρξίας του σώματος αυτού, τυχόν αποδοχή του αιτήματός της ωφελεί και την παρεμβαίνουσα, αφού, όπως ελέγχθη, η διαπίστωση του ανυποστάτου λειτουργεί *erga omnes*. Υπό το πρίσμα αυτό, η εταιρία DSM έχει άμεσο και ενεστώως έννομο συμφέρον να παρεμβεί στην παρούσα αναρετική δίκη.

Ζητείται σε κάθε περίπτωση, η αναίρεση της πρωτοδικου απόφασης, με ενδεχόμενη παραπομπή στο Πρωτοδικείο για νέα κρίση. Το αίτημα αυτό, από μόνο του, δεν μπορεί να δημιουργήσει κάποιο άμεσο έννομο συμφέρον υπέρ της παρεμβαίνουσας, στο μέτρο που η αναίρεση της πρωτοδικου απόφασης η οποία αφορά την εταιρία Hüls, δεν επηρεάζει σε καμία περίπτωση τη νομική κατάσταση της εταιρίας DSM. Ακόμη και όταν ζητείται μαζί με την αναίρεση της πρωτοδικου απόφασης, η παραπομπή της υποθέσεως στο Πρωτοδικείο, η ενδεχόμενη ωφέλεια για την παρεμβαίνουσα — που θα συνίστατο, στην καλύτερη των περιπτώσεων, στην πιθανότητα το Πρωτοδικείο, με τη νέα εξέταση της υποθέσεως, να καταλήξει στην κρίση ότι η πράξη «Πολυπροπυλένιο» είναι ανυπόστατη — δεν συνιστά παρά ένα υποθετικό, έμμεσο και μελλοντικό έννομο συμφέρον, το οποίο δεν αρκεί για τη στήριξη του παραδεκτού της παρεμβάσεως.

Ακόμη, όταν η αναιρεσείουσα ζητεί, μετά την ακύρωση της πρωτόδικης απόφασης, να κρίνει το Δικαστήριο την υπόθεση στην ουσία της και να κηρύξει την πράξη «Πολυπροπυλένιο» άκυρη, για λόγους που άπτονται της τυπικής ή ουσιαστικής νομιμότητάς της, η ενδεχόμενη ακύρωση της πράξεως αυτής δεν λειτουργεί έναντι πάντων αλλά μόνον υπέρ της αναιρεσείουσας. Επομένως, η παρεμβαίνουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί έννομο συμφέρον από την ενδεχόμενη ακύρωση της πράξεως «Πολυπροπυλένιο».

Επιπλέον, η αναιρεσείουσα δεν ζητεί, ούτε θα μπορούσε να ζητήσει, να επεκταθούν τα αποτελέσματα της ακυρώσεως της ανωτέρω

21 — Βλ. ως προς τούτο την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1993, C-225/91, Matra κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-3203, σκέψεις 11 και 12).

πράξεως σε όλους τους παραγωγούς πολυπροπυλενίου στους οποίους αυτή απευθύνεται²². Για το λόγο αυτόν, το σχετικό αίτημα της παρεμβαίνουσας προβάλλεται απαραδέκτως.

IV — Οι λόγοι αναιρέσεως

A — Οι λόγοι που αφορούν τυπικά ελαττώματα της πράξεως της Επιτροπής

17. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η παρέμβαση της εταιρίας DSM είναι μόνο εν μέρει παραδεκτή, κατά το τμήμα της με το οποίο η παρεμβαίνουσα τάσσεται υπέρ της αναιρεσεύσεως, στο μέτρο που η τελευταία ζητεί από το Δικαστήριο, μετά την αναιρέση της πρωτόδικης αποφάσεως, τη διαπίστωση της ανυπαρξίας ή του ανυποστάτου της πράξεως «Πολυπροπυλένιο», κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα²³. Τα υπόλοιπα αιτήματα της παρεμβαίνουσας ή τα επιχειρήματα που αυτή επικαλείται για να στηρίξει άλλα αιτήματα της αναιρεσεύσεως, δεν είναι εξεταστέα στο βάσιμό τους ως απαραδέκτως προβαλλόμενα.

18. Η Hüls θεωρεί ότι η πράξη «Πολυπροπυλένιο» της Επιτροπής, κατά της οποίας είχε στραφεί με την προσφυγή της στο Πρωτοδικείο, βαρύνεται με ουσιώδη τυπικά ελαττώματα τα οποία την καθιστούν ανυπόστατη ή άκυρη. Τα ελαττώματα αυτά, ή τουλάχιστον σαφείς και επαρκείς ενδείξεις για την ύπαρξή τους, είχαν προβληθεί από την ίδια με υπόμνημα πριν από την έκδοση της πρωτοδικού αποφάσεως. Κατά την αναιρεσεύουσα, το Πρωτοδικείο παρέβη μια σειρά από δικονομικούς κανόνες όταν αρνήθηκε να εξετάσει τα στοιχεία αυτά περαιτέρω, αν και του ζητήθηκε με το υπόμνημα της 4ης Μαρτίου 1992. Επίσης η άρνηση αυτή στηρίχθηκε σε εσφαλμένη αιτιολογία: το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα τις έννοιες της ανυπόστατης πράξεως και του τεκμηρίου νομιμότητας.

22 — Δεν θα μπορούσε να ερμηνευθεί προς αυτή την κατεύθυνση το αίτημα της αναιρεσεύσεως, όπως ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη και «πληρωθεί ανίσχυρη στο σύνολό της». Η αναιρεσεύουσα μπορεί να ζητεί την ακύρωση μόνο καθό μέρος την αφορά. Επίσης, πέρα από την περίπτωση της διαπίστωσης του ανυποστάτου, τα δικαιοδοτικά όργανα της κοινότητας δεν μπορούν να δεχθούν κατ' αντιστοιχία, τη γενική ακυρότητα μιας πράξεως στην οποία σωρεύονται περισσότερες ατομικές πράξεις.

23 — Η ένσταση απαραδέκτου της Επιτροπής, στο μέτρο που στηρίζεται στην κρίση του Δικαστηρίου στις υποθέσεις «PVC» (βλ., ανωτέρω, υποσημείωση 11 και κατωτέρω, σημεία 20 επ.), σχετικώς με το αν ορισμένα ουσιώδη τυπικά ελαττώματα μιας πράξεως την καθιστούν ανυπόστατη ή απλά ακυρώσιμη, είναι αβάσιμη, διότι αγνοεί τα όρια του δεδικασμένου της ενλόγου δικαστικής αποφάσεως. Το γεγονός ότι στις υποθέσεις «PVC» το Δικαστήριο δεν δέχθηκε την ύπαρξη ανυποστάτου, δεν αποκλείει, παρά τις ομοιότητες των δύο περιπτώσεων, το ανυπόστατο να γίνει δεκτό στην υπό κρίση υπόθεση.

Στη συνέχεια, θα εξετάσω πρώτα το λόγο αναιρέσεως που αναφέρεται στην ερμηνεία των εννοιών αυτών, πριν ασχοληθώ με το ζήτημα των προβαλλόμενων δικονομικών παραβάσεων.

1) Οι κρίσιμες διατάξεις και η νομολογία «PVC» του Δικαστηρίου Στο άρθρο 62 του ίδιου κειμένου ορίζεται ότι:

α) Οι εφαρμοστέες διατάξεις

«Το Πρωτοδικείο, αφού ακούσει το γενικό εισαγγελέα, μπορεί να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.»

19. Σύμφωνα με το άρθρο 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου:

Το άρθρο 64, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«Κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία.»

«Κάθε διάδικος μπορεί, σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, να προτείνει τη λήψη ή την τροποποίηση μέτρων οργάνωσης της διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή, ακούγονται οι άλλοι διάδικοι προτού διαταχθούν τα μέτρα αυτά.»

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 60 και 61, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού:

Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι η παράθεση των διατάξεων που διέπουν την άσκηση του ενδίκου μέσου της αναθεώρησης:

«Όταν σε μια υπόθεση δεν έχει οριστεί γενικός εισαγγελέας, ο πρόεδρος κηρύσσει τη λήξη της προφορικής διαδικασίας μετά το πέρας των συζητήσεων (...).

Το άρθρο 41 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου, το οποίο εφαρμόζεται και στη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου, αναφέρει τα ακόλουθα:

Μετά την αγόρευση του γενικού εισαγγελέα ή την κατάθεση των προτάσεών του, ο πρόεδρος κηρύσσει λήξασα την προφορική διαδικασία.»

«Η αναθεώρηση της αποφάσεως δύναται να ζητηθεί από το Δικαστήριο εφόσον γίνει γνωστό γεγονός αποφασιστικής σημασίας το οποίο ήταν άγνωστο στο Δικαστήριο και στο διάδικο που ζητεί την αναθεώρηση, προ της εκδόσεως της αποφάσεως.»

Το άρθρο 125 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου συμπληρώνει:

«Υπό την επιφύλαξη της δεκαετούς προθεσμίας που προβλέπεται στα άρθρα 38, τρίτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΧ, 41, τρίτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΟΚ και 42, τρίτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚΑΕ, η αναθεώρηση ζητείται εντός τριών μηνών από την ημέρα που ο αιτών έλαβε γνώση του γεγονότος στο οποίο βασίζεται η αίτηση αναθεωρήσεως.»

β) Η απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου

20. Η απόφαση αυτή²⁴ έχει ιδιαίτερη σημασία για την επίλυση των ζητημάτων που τίθενται στην παρούσα υπόθεση. Με αυτήν αντιμετωπίστηκε, στο πλαίσιο του αναφετικού ελέγχου της από 27 Φεβρουαρίου 1992 αποφάσεως «PVC» του Πρωτοδικείου, το ζήτημα των εννόμων συνεπειών που έχει η ανυπαρξία κυρωμένου προτύπου μιας πράξεως της Επιτροπής, υπογεγραμμένης από τον Πρόεδρό της και τον εκτελεστικό γραμματέα, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 12 του εσωτερικού της κανονισμού²⁵.

24 — Βλ., ανωτέρω, υποσημείωση 10.

25 — Στις υποθέσεις «PVC», η ανυπαρξία κυρωμένου προτύπου και, άρα, η παράβαση του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, έχουν διαπιστωθεί δικαστικώς και δεν αμφισβητούνται από την Επιτροπή. Επομένως, σε αντίθεση με τα πραγματικά δεδομένα της υποθέσεως «Πολυπροπυλένιο», το Δικαστήριο δεν είχε παρά να καθορίσει τις έννομες συνέπειες που επιφέρει η ήδη διαπιστωθείσα παράβαση του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής.

21. Σε πρώτη φάση, το Δικαστήριο έκρινε ότι το τυπικό αυτό ελάττωμα δεν καθιστά την πράξη ανυπόστατη. Η κρίση αυτή στηρίχθηκε στις ακόλουθες σκέψεις²⁶. Οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων έχουν το τεκμήριο της νομιμότητας. Κατ' εξαίρεση, οι πράξεις που παρουσιάζουν ελάττωμα «του οποίου η βαρύτητα είναι τόσο πρόδηλη, ώστε να μη μπορεί να είναι ανεκτή από την κοινοτική τάξη» δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα και συνεπώς δεν έχουν το τεκμήριο της νομιμότητας και πρέπει να θεωρούνται «νομικώς ανύπαρκτες». Πάντως, η αναγνώριση ότι μια πράξη είναι νομικώς ανύπαρκτη, για λόγους ασφαλείας δικαίου, πρέπει να επιφυλάσσεται σε «εντελώς ακραίες περιπτώσεις». Σε ό,τι αφορά τώρα τα υπό κρίση τυπικά ελαττώματα, το Δικαστήριο δέχθηκε τα εξής: «Εξάλλου, είτε μεμονωμένες είτε ως σύνολο, οι πλημμέλειες περί αρμοδιότητας και περί τύπου τις οποίες επεσήμανε το Πρωτοδικείο και οι οποίες αφορούν τη διαδικασία εκδόσεως της αποφάσεως, δεν φαίνονται τόσο προδήλως σοβαρές ώστε να πρέπει να θεωρηθεί ότι η εν λόγω απόφαση είναι νομικώς ανύπαρκτη».

22. Το Δικαστήριο, αφού αναιρέσει την κρίση του Πρωτοδικείου περί ανυποστάτου, δικάζοντας κατ' ουσίαν την υπόθεση, εξέτασε κατά πόσον τα ίδια τυπικά ελαττώματα στοιχειοθετούν κάποιον άλλο λόγο ακυρώσεως της πράξεως²⁷. Προς τούτο έλαβε υπόψη του τρία σημαντικά στοιχεία. Πρώτον, το θεμελιώδη χαρακτήρα της αρχής της συλλογικότητας που διέπει τη δράση της Επιτροπής²⁸. η τήρηση της αρχής αυτής

26 — Σκέψεις 48 έως 54.

27 — Σκέψεις 61 έως 78 της αποφάσεως.

28 — Το Δικαστήριο επικαλείται την απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 1986, στην υπόθεση 5/85, AKZO Chemie κατά Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 2585).

ενδιαφέρει αναμφισβήτητα τα υποκείμενα δικαιού, ιδιαίτερα μάλιστα όταν με τις αποφάσεις της Επιτροπής με τις οποίες διαπιστώνονται παραβάσεις του άρθρου 85 της Συνθήκης, απευθύνονται εντολές προς τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και επιβάλλονται κυρώσεις. Δεύτερον, την υποχρέωση αιτιολόγησης των αποφάσεων αυτών της Επιτροπής, κατά το άρθρο 190 της Συνθήκης από την υποχρέωση αυτή συνάγεται ότι, «επειδή το διατακτικό και το αιτιολογικό μιας απόφασης αποτελούν ένα αδιαίρετο σύνολο, εναπόκειται αποκλειστικά στην ολομέλεια της Επιτροπής, βάσει της αρχής της συλλογικότητας, να υιοθετήσει συγχρόνως τόσο το ένα όσο και το άλλο». Τρίτον, τον κανόνα κατά τον οποίο, ειδικά οι αποφάσεις της Επιτροπής με τις οποίες διαπιστώνεται παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης, δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εξουσιοδοτήσεως υπέρ του Επιτρόπου που είναι υπεύθυνος για την πολιτική του ανταγωνισμού.

23. Από τα ανωτέρω προκύπτει «η υποχρέωση της Επιτροπής, μεταξύ άλλων, να λαμβάνει τα μέτρα που είναι πρόσφορα προκειμένου να καθίσταται δυνατός ο μετά βεβαιότητας καθορισμός του πλήρους κειμένου των πράξεων που εγκρίθηκαν από την ολομέλεια». Στο πλαίσιο της υποχρέωσης αυτής θεσπίσθηκε και ο κανόνας του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής. Επομένως, «η κύρωση των πράξεων που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, όχι μόνο δεν αποτελεί τυπική απλώς διαδικασία που απασκοπεί στην εξασφάλιση της μνήμης της Επιτροπής, όπως η ίδια ισχυρίζεται, αλλά έχει ως στόχο την προστασία της ασφάλειας δικαίου, παγώνοντας το κείμενο που εγκρίθηκε από την ολομέλεια στις γλώσσες που είναι αυθεντικό. Επιτρέπει επομένως να εξακριβωθεί, σε περίπτωση αμφισβήτησεως, αν τα κοινο-

ποιηθέντα ή δημοσιευθέντα κείμενα ανταποκρίνονται πλήρως προς το κείμενο που εγκρίθηκε από την ολομέλεια και, συγχρόνως, προς τη βούληση του συντάκτη τους. Κατά συνέπεια, η κύρωση των πράξεων, (...), αποτελεί ουσιώδη τύπο υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ, κατά της παραβάσεως του οποίου χωρεί προσφυγή ακυρώσεως».

24. Από την ανωτέρω απόφαση του Δικαστηρίου συνάγεται ότι η ανυπαρξία κυρωμένου, κατά τα άνω, πρωτοτύπου συνιστά άνευ άλλου παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας και όχι λόγο ανυποστάτου της πράξεως²⁹.

2) Η αναρρισιβαλλομένη απόφαση

25. Το Πρωτοδικείο απέρριψε τα αιτήματα που υποβλήθηκαν με το από 4 Μαρτίου 1992

29 — Θα μπορούσε ενδεχομένως να αντιτάξει κανείς στην προεκτεθείσα νομολογία ότι με τη λύση αυτή δεν αντιμετωπίζεται με τη δέουσα αυστηρότητα μια τόσο σοβαρή παρανομία της Επιτροπής όπως είναι εκείνη της παραβάσεως του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού. Ιδιαίτερα για το νομικό που γνωρίζει τα ισχύοντα στο δημόσιο δίκαιο ορισμένων κρατών μελών, η μη κήρυξη μιας ανυπόγραφης στην ουσία πράξεως ως ανυποστάτου, πιθανόν να ξενίζει. Δεν πρέπει όμως να παραβλεφούμε ότι το Δικαστήριο, για να καταλήξει στην θέση αυτή, έλαβε υπόψη τις ιδιαιτερότητες της «διοικητικής» δράσης των κοινοτικών οργάνων και έκρινε, κατά την προσωπική μου πάντοτε άποψη, ότι με το χαρακτηρισμό της συγκεκριμένης παραβάσεως ως «ουσιώδους τυπικού ελαττώματος» που συνελάγεται την ακρότητα της πράξεως, προστατεύεται με τον καλύτερο τρόπο τόσο η εύρυθμη λειτουργία των κοινοτικών οργάνων όσο και τα νόμιμα συμφέροντα των ενδιαφερομένων ιδιωτών. Για το λόγο αυτό και παρά τις προεκτεθείσες αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον η κύρωση κατά της παραβάσεως της Επιτροπής στις υποθέσεις «PVC» υπήρξε αρκούντως αυστηρή, θεωρώ ότι η ίδια νομολογιακή λύση μπορεί να γίνει δεκτή και στις εξεταζόμενες υποθέσεις.

υπόμνημα της προσφεύγουσας³⁰, με την ακόλουθη αιτιολογία, η οποία περιλαμβάνεται στις σκέψεις 384 και 385 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως:

«Πρέπει καταρχάς, να σημειωθεί ότι η προαναφερθείσα απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992 δεν δικαιολογεί, αυτή καθαυτή, την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας στην παρούσα υπόθεση. Εξ άλλου, κατ' αντίθεση προς την επιχειρηματολογία την οποία είχε αναπτύξει στις υποθέσεις "PCV" (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Φεβρουαρίου 1992, σκέψη 13), στην παρούσα υπόθεση και μέχρι το πέρας της προφορικής διαδικασίας, η προσφεύγουσα δεν ισχυρίστηκε, ούτε καν υπό μορφή νύξεως, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ανυπόστατη λόγω των πλημμελειών τις οποίες της αποδίδει. Τίθεται, επομένως, το ερώτημα αν η προσφεύγουσα δικαιολόγησε επαρκώς γιατί, στην παρούσα υπόθεση, κατ' αντίθεση προς τις υποθέσεις "PCV", δεν προέβαλε νωρίτερα αυτές τις φερόμενες πλημμέλειες, οι οποίες, εν πάση περιπτώσει, θα έπρεπε να προϋπήρξαν της ασκήσεως της προσφυγής. Έστω και αν εναπόκειται στον κοινοτικό δικαστή να ερευνά αυτεπαγγέλτως, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, το ζήτημα του υποστατού της προσβαλλομένης πράξεως, αυτό ωστόσο δεν σημαίνει ότι πρέπει, σε κάθε προσφυγή που στηρίζεται στο άρθρο 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, να προβαίνει σε αυτεπάγγελτη έρευνα για το ενδεχομένως ανυπόστατο της προσβαλλομένης πράξεως. Μόνο στην περίπτωση που οι διάδικοι προβάλλουν αποχρώσεις ενδείξεις περί του ανυποστατού της προσβαλλομένης πράξεως, ο δικαστής υποχρεούται να ελέγχει το ζήτημα αυτό

αυτεπαγγέλτως. Εν προκειμένω, η αναπτυχθείσα από την προσφεύγουσα επιχειρηματολογία δεν παρέχει αποχρώσεις ενδείξεις υπέρ του ανυπόστατου της αποφάσεως. Στον τίτλο I, παράγραφος 2, του υπομνήματός της, η προσφεύγουσα επικαλέστηκε παραβίαση του γλωσσικού καθεστώτος, το οποίο προβλέπεται από τον εσωτερικό κανονισμό της Επιτροπής. Μια τέτοια όμως παραβίαση δεν μπορεί να συνεπάγεται το ανυπόστατο της προσβαλλομένης πράξεως, αλλά μόνον — και εφόσον προβληθεί εμπροθέσμως — την ακύρωσή της. Η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε, εξ άλλου, στον τίτλο I, παράγραφος 3, του υπομνήματός της, ότι ενόψει των συνθηκών υπό τις οποίες εξελίχθηκε η διαδικασία "PVC", τεκμαίρεται ότι η Επιτροπή επέφερε, χωρίς να είναι εξουσιοδοτημένη προς τούτο, εκ των υστέρων τροποποιήσεις και στις αποφάσεις της επί του πολυπροπυλενίου. Δεν εξήγησε όμως η προσφεύγουσα γιατί η Επιτροπή επέφερε εκ των υστέρων τροποποιήσεις και στην απόφαση του 1986, δηλαδή υπό ομαλές συνθήκες, οι οποίες διαφέρουν αισθητά από τις ιδιόρρυθμες συνθήκες της διαδικασίας "PVC", οι οποίες χαρακτηρίζονταν από το γεγονός ότι η Επιτροπή έφτανε, τον Ιανουάριο του 1989, στη λήξη της θητείας της. Η απλή αναφορά στο ότι "δεν είχε συνείδηση ότι είχε διαπράξει σφάλμα" δεν αρκεί προς τούτο. Το γενικό τεκμήριο, το οποίο προβάλλει σχετικώς η προσφεύγουσα, δεν συνιστά αποχρώντα λόγο που να δικαιολογεί τη διεξαγωγή αποδείξεων, αφού διαταχθεί η επανέναρξη της προφορικής διαδικασίας.

Τέλος, η επιχειρηματολογία την οποία αναπτύσσει η προσφεύγουσα στον τίτλο I, παράγραφος 1, του υπομνήματός της πρέπει

30 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 5.

να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ισχυρίζεται πως δεν υπάρχει πρωτότυπο της προσβαλλομένης αποφάσεως, κυρωμένο με τις υπογραφές του Προέδρου της Επιτροπής και του εκτελεστικού γραμματέα. Η φερόμενη πλημμέλεια, όμως, αν υποθεθεί ότι υφίσταται, δεν άγει, από μόνη της, στο ανυπόστατο της προσβαλλομένης Αποφάσεως. Στην παρούσα υπόθεση, πράγματι κατ' αντίθεση προς τις υποθέσεις "PVC", που προαναφέρθηκαν επανειλημμένα, η προσφεύγουσα δεν προέβαλε καμμία απτή ένδειξη περί του ότι, μετά την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως, επήλθε παραβίαση της αρχής ότι μια πράξη, άπαξ εκδοθείσα, δεν θίγεται και ότι ανετράπη έτσι, προς όφελος της προσφεύγουσας, το τεκμήριο νομιμότητας της οποίας απέλαυε η πράξη αυτή ως εκ της εμφανίσεώς της. Σε τέτοια περίπτωση, το γεγονός και μόνον ότι δεν υπάρχει προσηκόντως κυρωμένο πρωτότυπο δεν συνεπάγεται, από μόνο του, το ανυπόστατο της προσβαλλομένης πράξεως. Δεν χρειαζόταν, επομένως, για το λόγο αυτόν να επαναληφθεί η προφορική διαδικασία, ώστε να διαταχθεί νέα διεξαγωγή αποδείξεων. Κατά το μέτρο που η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας δεν θα μπορούσε να δικαιολογήσει αίτηση αναθεωρήσεως, δεν έπρεπε να γίνει δεκτό ούτε το αίτημά της περί επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας.»

3) Εξέταση των λόγων αναιρέσεως

α) Ως προς τα όρια των εξουσιών του αναιρετικού δικαστή

26. Θεωρώ σκόπιμο να απαντήσω προκαταρκτικώς σε ένα ζήτημα που έχει εγείρει η

Hüls και αφορά τα όρια των εξουσιών του αναιρετικού δικαστή.

Η αναιρεσείουσα ζητεί από το Δικαστήριο, αν αυτό το κρίνει απαραίτητο, να διατάξει συμπληρωματικές αποδείξεις σχετικά με την ύπαρξη τυπικών ελαττωμάτων της πράξεως «Πολυπροπυλένιο». Τα ελαττώματα αυτά προβάλλονται με το δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως. Κατά την αναιρεσείουσα, η ευχέρεια διεξαγωγής συμπληρωματικών αποδείξεων ακόμη και στο στάδιο της αναιρετικής δίκης, είναι συνυφασμένη με την υποχρέωση που έχει κάθε κοινοτικό δικαιοδοτικό όργανο να εξετάζει πλήρως και αυτεπαγγέλτως την ύπαρξη ελαττωμάτων ως προς τη διεξαχθείσα μέχρις εκείνη τη στιγμή διοικητική και δικαστική διαδικασία.

27. Για το ζήτημα αν το Δικαστήριο μπορεί να διατάσσει αποδείξεις, στο στάδιο της αναιρέσεως, για τη διαπίστωση των κατά τα ανωτέρω τυπικών ελαττωμάτων της προσβληθείσης πράξεως της Επιτροπής, πρέπει να τονισθούν τα εξής: από τη φύση του αναιρετικού ελέγχου, όπως αυτός νοείται στα δικονομικά συστήματα των κρατών μελών και περιγράφεται στις σχετικές διατάξεις του Οργανισμού ΕΟΚ και του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, συνάγεται ότι ο έλεγχος αυτός περιορίζεται στη διαπίστωση της νομιμότητας της αποφάσεως του δικαστηρίου της ουσίας, στοχεύει δηλαδή στη νομική αξιολόγηση του δικανικού συλλογισμού του τελευταίου, με βάση τα διαπιστωθέντα από το δικαστήριο αυτό πραγματικά περιστατικά. Αντιθέτως, ο

αναιρετικός δικαστής δεν δικαιούται να εκτιμήσει αποδείξεις, παρά μόνον στην περίπτωση που προβάλλεται λόγος περί παραμορφώσεως αποδεικτικών στοιχείων (*dénaturation des faits*)³¹. Έτσι, η διενέργεια περαιτέρω αποδείξεων είναι αδιανόητη στο στάδιο της αναιρέσεως³².

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, το αίτημα της αναιρεσεύσεως περί διεξαγωγής, από το Δικαστήριο, συμπληρωματικών αποδείξεων, σε σχέση με τις πιθανολογούμενες παρατυπίες της ενδίκου πράξεως «Πολυπροπυλένιο» της Επιτροπής, πρέπει να απορριφθεί.

β) Ως προς την εσφαλμένη ερμηνεία από το Πρωτοδικείο των εννοιών της ανυπόστατης πράξεως και του τεκμηρίου νομιμότητας

— Τα επιχειρήματα των διαδίκων

28. Η αναιρεσεύουσα υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση πρέπει να ανα-

ρθεθεί, διότι το Πρωτοδικείο ερμηνεύει και εφαρμόζει εσφαλμένως τις νομικές έννοιες της «ανυπόστατης» πράξεως και του «τεκμηρίου νομιμότητας».

Ειδικότερα, κατά τη Hüls, το Πρωτοδικείο εσφαλμένως έκρινε πως μια μη προσηκόντως υπογεγραμμένη πράξη δεν είναι αυτοδικαίως ανυπόστατη αλλά καλύπτεται από το τεκμήριο νομιμότητας. Με την κρίση του αυτή παραβαίνει τα γενικώς παραδεδεγμένα για το ανυπόστατο των πράξεων, όπως αυτά έχουν αποκρυσταλλωθεί από τη νομολογία³³. Επίσης, ερμηνεύει εσφαλμένως την έννοια του τεκμηρίου νομιμότητας και τη θεωρία της *de facto* διοικητικής πράξεως (*théorie de l'apparence*) για να στηρίξει τη θέση του αυτή. Κατά την αναιρεσεύουσα, τόσο κεφαλαιώδη και εμφανή τυπικά ελαττώματα, όπως εκείνα που βαρύνουν την ένδικη πράξη «Πολυπροπυλένιο» της Επι-

31 — Όπως ορίζεται και στην απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 Ρ, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (Σύλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψη 49) «το Πρωτοδικείο είναι συνεπώς το μόνο αρμόδιο για τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών, εκτός αν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεων του προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου της υποθέσεως που έχει υποβληθεί στην κρίση του».

32 — Η απαγόρευση διεξαγωγής αποδείξεων ισχύει τόσο στο στάδιο πριν ο αναιρετικός δικαστής αποφανθεί επί του βωσισμού της αιτήσεως αναιρέσεως, όσο και στην περίπτωση που η ανίχνευση γίνει δεκτή και τίθεται θέμα παραπομπής ή μη της υποθέσεως στο δικαστήριο της ουσίας προς κρίση. Στο στάδιο πριν από την ανίχνευση, η απαγόρευση στηρίζεται στο ότι δεν θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί ελάττωμα του δικανικού συλλογισμού του δικαστηρίου της ουσίας σε πραγματικό στοιχείο το οποίο το δικαστήριο αυτό δεν γνώριζε. Στο στάδιο μετά την ανίχνευση, το άρθρο 54 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου προβλέπει ότι το Δικαστήριο μπορεί να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, «εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση». Σε περίπτωση που απαιτούνται συμπληρωματικές αποδείξεις, τούτο σημαίνει πως η υπόθεση δεν είναι «ώριμη» για να επιλυθεί.

33 — Απόφαση της 12ης Ιουλίου 1957, 7/56, 3/57 έως 7/57, Algeria κ.λπ. κατά Κοινής Συνεισεύσεως ΕΚΑΧ (Σύλλογή τόμος 1954-1964, σ. 157). Κατά την αναιρεσεύουσα, η απόφαση αυτή ακολουθεί τα όσα γίνονται ευρέως δεκτά στα εθνικά δίκαια των κρατών μελών και ορίζει ως ανυπόστατη πράξη εκείνη που βαρύνεται με ιδιαίτερος σοβαρό και προφανή ελαττώματα. Η αναιρεσεύουσα συνάγει από τη νομολογία του Δικαστηρίου ότι τέτοιο σοβαρό και προφανές ελάττωμα είναι η παράλειψη της υπογραφής της πράξεως. Στο σημείο αυτό, παραπέμπει στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. Trabucchi, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 15/73 έως 33/73, 52/73, 53/73, 57/73 έως 109/73, 116/73, 117/73, 123/73, 132/73 έως 137/73, Kormerschots κ.λπ. κατά Συμβουλίου, Επιτροπής και Κοινοβουλίου (Σύλλογή τόμος 1974, σ. 107) καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. Mischo, υπόθεση 15/85, Consorzio Cooperative d'Arbuzzo κατά Επιτροπής (Σύλλογή 1987, σ. 1005). Η έλλειψη των απαραίτητων υπογραφών από την πράξη «Πολυπροπυλένιο» είναι, κατά τη Hüls, οφθαλμοφανής. Αντιοίχως, η αναιρεσεύουσα υποστηρίζει ότι, από όσα παρουσίασε με το από 4ης Μαρτίου 1992 υπόμνημά της, τεκμαίρεται και ένα άλλο ιδιαίτερος σοβαρό και προφανές ελάττωμα, εμμένο της μεταβολής του περιεχομένου της πράξεως «Πολυπροπυλένιο» σε χρόνο μεταγενέστερο της εκδόσεώς της. Στο μέτρο λοιπόν που το Πρωτοδικείο δεν έκρινε πως τα παραπάνω ελαττώματα είχαν εξοχώς καταστήσει την εν λόγω πράξη ανυπόστατη, παρέβη το κοινωνικό δίκαιο, στο μέτρο που ερμηνεύει την έννοια της «ανυπόστατης» πράξεως.

τροπής, δεν μπορούν να καλυφθούν με την επίκληση της θεωρίας της *de facto* διοικητικής πράξεως. Εξάλλου, κατά τη Hüls, θα ήταν λογικώς πρωθύστερο και ανακόλουθο να χρησιμοποιηθεί το τεκμήριο νομιμότητας ως κριτήριο του υποστατού χαρακτήρα της πράξεως.

— Η απάντηση στους ανωτέρω λόγους

Η Hüls υποστηρίζει ότι οι αιτιάσεις της αυτές δεν κλονίσθηκαν με την απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου· απλώς, αντί για ανυπόστατη, η προσβληθείσα πράξη ήταν ακυρωτέα για παράβαση ουσιώδους τύπου.

ι. Ως προς την έκταση του αναιρετικού ελέγχου επί των αυτεπαγγέλτως ελεγχόμενων ζητημάτων

29. Προς αντίκρουση των ανωτέρω, η Επιτροπή παραπέμπει στη λύση που έδωσε το Δικαστήριο στις υποθέσεις «PVC». Κατά την Επιτροπή, μετά την απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου δεν τίθεται πλέον θέμα ανυπόστατου των πράξεων που βαρύνονται με τα περιγραφόμενα από την αναιρεσείουσα ελαττώματα. Εξάλλου, υποστηρίζει η Επιτροπή, το Πρωτοδικείο ορθώς δεν δέχθηκε την ακυρότητα της πράξεως «Πολυπροπυλένιο», διότι δεν υπήρχαν επαρκείς αποδείξεις για την ύπαρξη των ελαττωμάτων και παρατυπιών που επικαλείται η Hüls³⁴.

30. Αξίζει στο σημείο αυτό να ερευνηθεί κατά πόσον η φύση ενός λόγου ακυρώσεως ως αυτεπαγγέλτως ελεγχόμενου από το δικαστήριο της ουσίας (Πρωτοδικείο) έχει σημασία για τον τρόπο με τον οποίο η πρωτόδικη κρίση επί του λόγου αυτού θα ελεγχθεί αναιρετικώς³⁵. Το γεγονός ότι ένας λόγος ανήκει στην κατηγορία εκείνων που ελέγχονται αυτεπαγγέλτως, δεν σημαίνει άνευ άλλου ότι μπορεί να προβληθεί και να εξετασθεί για πρώτη φορά στο στάδιο της αναιρέσεως, ούτε ότι ο αναιρετικός έλεγχος θα επεκταθεί και σε ζητήματα που δεν είχαν τεθεί και δεν αντιμετωπίστηκαν πρωτοδίκως. Η αναιρετική δίκη δεν μπορεί να μεταβληθεί, ούτε για τα αυτεπαγγέλτως ελεγχόμενα ζητήματα, σε δικαιοδοσία δευτέρου βαθμού, στα πλαίσια της οποίας γίνεται εκτίμηση πραγμάτων. Στοχεύει μόνο στον εντοπισμό των ενδεχομένων νομικών σφαλμάτων της πρωτοδίκου αποφάσεως, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 51, παράγραφος 1, του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου. Επομένως, ο έλεγχος του Δικαστηρίου

34 — Για την ανάγκη πλήρους αποδείξεως παρομοίων τυπικών ελαττωμάτων, η Επιτροπή παραπέμπει στην προαναφερθείσα απόφαση «PVC» και την απόφαση της 7ης Ιουλίου 1994, T-4392, Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-441), καθώς και τις αποφάσεις της 27ης Οκτωβρίου 1994, T-34/95, Fiatagri και New Holland Ford κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-905) και T-35/92, Deere κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-957).

35 — Τόσο το ανυπόστατο όσο και τα ουσιώδη τυπικά ελαττώματα που επικαλείται η Hüls ανήκουν στην κατηγορία των αυτεπαγγέλτως ελεγχόμενων ζητημάτων. Βλ. παραδείγματος χάριν, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 1954, I/54, Γαλλία κατά Ανωτάτης Αρχής ΕΚΑΧ (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 1) 2/54, Ιταλία κατά Ανωτάτης Αρχής ΕΚΑΧ (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 5), της 20ής Ματίου 1959, 18/57, Nold κατά Ανωτάτης Αρχής ΕΚΑΧ (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 323), και αποφάσεις της 7ης Μαΐου 1991, C-291/89, Interhotel κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-2257, σκέψη 14), και C-304/89, Oliveira κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-2283, σκέψη 18).

σε σχέση με το αν η ένδικος πράξη «Πολυπροπυλένιο» παρουσιάζει ουσιώδη τυπικά ελαττώματα, περιορίζεται στον έλεγχο αφενός, της ορθής υπαγωγής των υπό του δικαστηρίου της ουσίας διαπιστωθέντων πραγματικών περιστατικών υπό τον προσηκόντα κανόνα δικαίου και αφετέρου, στο μέτρο που αυτό ζητείται με το αναιρετήριο, αν αντίστοιχοι πραγματικοί ισχυρισμοί είχαν προβληθεί παραδεκτως ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας και αυτό παρέλειψε να τους εξετάσει.

31. Οι λοιποί ισχυρισμοί της αναιρεσείουσας, με τους οποίους ειδικότερα επιχειρεί να συμπληρώσει το από 4ης Μαρτίου 1992 υπόμνημά της και οι οποίοι εξέρχονται των ορίων του αναιρετικού ελέγχου, όπως αναφέρεται στην προηγούμενη σκέψη, πρέπει να απορριφθούν³⁶.

ii. Ως προς την ύπαρξη πλήρως αποδεδειγμένων τυπικών ελαττωμάτων της προσβαλλομένης

32. Με βάση τα ανωτέρω, παρατηρώ ότι το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε νομικό σφάλμα σε σχέση με τον εντοπισμό και την εκτίμηση στοιχείων από τα οποία προέκυπτε η ύπαρξη ουσιωδών τυπικών ελαττωμάτων της πράξεως «Πολυπροπυλένιο». Από την αναιρεσιβαλλομένη δεν συνάγεται ότι ο δικαστής της ουσίας είχε στη διάθεσή του παρόμοιας φύσεως και σημασίας στοιχεία ούτε, α fortiori, ότι τα εκτίμησε εσφαλμένως.

33. Πρέπει, να διευκρινισθεί ότι, από τα ανωτέρω προβαλλόμενα τυπικά ελαττώματα, κρίσιμο είναι εκείνο της ανυπαρξίας κυρωμένου πρωτοτύπου της πράξεως της Επιτροπής, κατά τα προβλεπόμενα από το άρθρο 12 του εσωτερικού της κανονισμού. Η ιδιαίτερη σημασία του ελαττώματος αυτού προκύπτει με σαφήνεια από την προεκτεθείσα απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή³⁷, η κύρωση των πράξεων είναι ο ουσιώδης τύπος, ο οποίος καθιστά με την τήρησή του δυνατό τον καθορισμό μετά βεβαιότητας του περιεχομένου, της γλώσσας και της αιτιολογίας της ελεγχόμενης πράξεως. Από το σκεπτικό της αποφάσεως αυτής συνάγεται μάλιστα ότι η έλλειψη της κυρώσεως οδηγεί άνευ άλλου τινός στην ακύρωση της βαρυνόμενης με το ελάττωμα πράξεως, χωρίς να χρειάζεται να αποδειχθεί κατά πόσον αλλοιώθηκε εκ των υστέρων το περιεχόμενο της ή δεν τηρήθηκε το γλωσσικό καθεστώς.

36 — Δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, ορθή η άποψη ότι όσα ελαττώματα προκύπτουν ευθέως από το σώμα της προσβαλλόμενης πράξεως, όπως αυτή περιέχεται στο φάκελο με βάση τον οποίο απεφάνθη το Πρωτοδικείο, είναι δυνατόν να προβληθούν για πρώτη φορά στην αναιρετική δίκη. Η ένδικος πράξη δεν είναι διαδικαστικό έγγραφο της πρωτοδικούς δίκης και επομένως δεν μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την προβολή λόγων αναφέσεως. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η λογική και η θέση του αναιρετικού ελέγχου στο δικονομικό σύστημα της κοινοτικής έννομης τάξεως, επιβάλλουν, ως θεμελιώδη αρχή, την προβολή ως λόγων αναφέσεως μόνο των νομικών εκείνων σφαλμάτων της πρωτοδικούς κρίσεως, τα οποία είναι δυνατόν να αντιληθούν από το κείμενο της αναφεσβαλλόμενης αποφάσεως και των λοιπών διαδικαστικών εγγράφων. Η απόρριψη των λόγων αναφέσεως οι οποίοι αναφέρονται στο περιεχόμενο της πράξεως που προσβλήθηκε πρωτοδικώς, είναι απόρροια της αρχής αυτής: η προσβαλλομένη συνιστά απλώς αποδεικτικό στοιχείο, για την εκτίμηση του οποίου μόνος αρμόδιος είναι ο δικαστής της ουσίας, δηλαδή το Πρωτοδικείο.

34. Στην υπό κρίση υπόθεση, όμως, η έλλειψη αυθεντικών κυρωμένου πρωτοτύπου της ένδικου πράξεως «Πολυπροπυλένιο» δεν διαπιστώθηκε από το Πρωτοδικείο, αλλά

37 — Βλ. σκέψεις 73 και 76 της προμνησθείσας, όπ.π. υποσημείωση 10, αποφάσεως «PVC».

ούτε και η ήδη αναιρεσείουσα ισχυρίζεται ότι είχε προβάλει σχετικό λόγο κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένα ή, πλήρως αποδεδειγμένα στοιχεία, από τα οποία να προκύπτουν οι παρατυπίες αυτές. Επομένως, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε κανένα νομικό σφάλμα επειδή δεν έκρινε ότι η ένδικος πράξη της Επιτροπής παρουσιάζει ουσιώδη τυπικά ελαττώματα.

iii. Ως προς την ορθότητα της σκέψης 385 της αναιρεσιβαλλομένης

35. Μετά τις ανωτέρω διευκρινίσεις, προχωρώ στην εξέταση του βασίμου του προβληθέντος λόγου αναιρέσεως, σύμφωνα με τον οποίο, το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένως και εφήρμοσε κακώς τις νομικές έννοιες της «ανυπόστατης» πράξεως και του «τεκμηρίου νομιμότητας».

36. Πράγματι, δεν θεωρώ ότι ο δικανικός συλλογισμός που διατυπώνεται στη σκέψη 385 της αναιρεσιβαλλόμενης είναι ορθός. Τα ελαττώματά του εντοπίζονται στην αιτιολογία με την οποία κρίθηκε ότι δεν συντρέχει λόγος ανυποστάτου της προβληθείσης ενώπιον του Πρωτοδικείου πράξεως. Νομίζω ότι, η αιτιολογία αυτή ελέγχεται σαφώς ως προς την ορθότητά της³⁸. Καταρχάς, η επίκληση του τεκμηρίου νομιμότητας για την απόκρουση του ανυποστάτου είναι, κατά τη

γνώμη μου, νομικώς εσφαλμένη. Αφενός, όπως το εντοπίζει και η αναιρεσείουσα, και συνάγεται επίσης από την προαναφερθείσα ανάλυση του Δικαστηρίου στις υποθέσεις «PVC», η κρίση περί του υποστατού μιας πράξεως προηγείται, λογικά, εκείνης για το κατά πόσον δημιουργήθηκε ή όχι τεκμήριο νομιμότητας, της οποίας αποτελεί και αναγκαία προϋπόθεση. Αφετέρου — και αυτό είναι σημαντικότερο διότι καλύπτει και την περίπτωση που η παράβαση του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής επιφέρει ακυρότητα και όχι ανυπαρξία της βαρυνόμενης με αυτήν πράξεως —, δεν μπορεί να γίνει επίκληση του τεκμηρίου νομιμότητας μιας πράξεως κατά της οποίας έχει ασκηθεί προσφυγή, για να αποκρουσθούν τα επιχειρήματα και οι λόγοι που προβάλλουν οι διάδικοι, οι οποίοι στρέφονται κατά της πράξεως αυτής. Δεν είναι δηλαδή δυνατόν να αποκρουσθεί τυπικό ελάττωμα της προσβαλλόμενης πράξεως, ως καλυπτόμενο από το τεκμήριο νομιμότητας, δοθέντος ότι το τεκμήριο αυτό δεν αποκλείει το δικαστικό έλεγχο.

37. Επίσης, η υποχρέωση προσκομίσεως «απλών ενδείξεων» προς υποστήριξη της ανατροπής του τεκμηρίου νομιμότητας, τις οποίες απαιτεί το Πρωτοδικείο για να δεχθεί τα περί ανυποστάτου, γεννά αμφιβολίες ως προς το κατά πόσο συμβιβάζεται με τους κανόνες του βάρους της αποδείξεως³⁹.

38. Παρά τα ελαττώματα αυτά, όμως, θεωρώ ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου δεν είναι ανααιρετέα, διότι η λύση στην οποία

38 — Για το θέμα αυτό βλέπε κατωτέρω, την ενότητα στην οποία παρατίθεται η απορριπτική απόφαση του Πρωτοδικείου υπό το πρίσμα των κανόνων που αφορούν το βάρος της αποδείξεως.

39 — Βλ., κατωτέρω, σημεία 50 επ.

καταλήγει απαντώντας στους ισχυρισμούς της Hüls περί ανυποστάτου της ενδίκου πράξεως, είναι ορθή, ανεξαρτήτως από τις ειδικότερες αιτιολογίες της προσβαλλομένης αποφάσεως στο σημείο αυτό. Έτσι, ορθώς κρίθηκε ότι τα προβληθέντα ως ενδεχόμενα ελαττώματα της πράξεως «Πολυπροπυλένιο», και αν ακόμη συντρέχουν, δεν καθιστούν την πράξη ανυπόστατη. Η θέση αυτή επιβεβαιώθηκε και με την απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου, η συλλογιστική της οποίας παρατίθεται και αναλύεται σε προηγούμενο σημείο των προτάσεών μου⁴⁰. Όπως γίνεται δεκτό από τη νομολογία, στο πλαίσιο του ανααιρετικού ελέγχου, αν η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι πλημμελής αλλά το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει το δικαστήριο, με το διατακτικό του, είναι ορθό, ο σχετικός λόγος αναιρέσεως της Hüls και η παρέμβαση της εταιρίας DSM, στο σύνολό της, πρέπει να απορριφθούν⁴¹.

γ) Ως προς το ενδεχόμενο της υπάρξεως ουσιωδών ελαττωμάτων της προσβληθείσας πράξεως

39. Αν από τα στοιχεία που υποβλήθηκαν στην κρίση του Πρωτοδικείου δεν συνάγεται η συντέλεση ουσιωδών παρατυπιών από τον εκδότη της προσβληθείσας πράξεως, παραμένει προς εξέταση το κατά πόσον τα ίδια στοιχεία δικαιολογούσαν την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, ώστε να διατα-

χθούν νέα μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας.

— Τα επιχειρήματα των διαδίκων

40. Η ανααιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, με την απορριπτική του απάντηση στο αίτημα για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, το Πρωτοδικείο παρέβη το κοινοτικό δίκαιο, εφαρμόζοντας εσφαλμένα τα άρθρα 62 και 64, παράγραφος 3, στοιχείο δ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου και το άρθρο 21 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου. Τονίζει προς τούτο την ιδιαίτερη θέση που κατέχουν οι διατάξεις αυτές εντός του κοινοτικού συστήματος παροχής ενδίκου προστασίας. Σημειώνει ακόμη ότι παρέχουν τις αναγκαίες δικονομικές εγγυήσεις για τη διασφάλιση του δικαιώματος άμυνας των διαδίκων.

41. Κατά τη Hüls, το Πρωτοδικείο δεν διαθέτει απεριόριστη εξουσία προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματός της για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας. Το άρθρο 62 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου πρέπει να ερμηνεύεται προς την κατεύθυνση ότι υποχρεώνει το δικαστήριο αυτό να προβαίνει σε επανάληψη της προφορικής διαδικασίας κάθε φορά που

40 — Βλ. ανωτέρω, σημεία 20 επ.

41 — Απόφαση της 19ης Μαΐου 1994, C-36/92 P, SEP κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-1911, σκέψη 33).

υποβάλλεται σχετικό αίτημα ενός από τους διαδίκους και εφόσον αυτό στηρίζεται σε κρίσιμα για την επίλυση της διαφοράς γεγονότα, τα οποία ο ενδιαφερόμενος διάδικος δεν γνώριζε και δεν μπορούσε για το λόγο αυτό να τα προβάλει μέχρι το πέρας της προφορικής διαδικασίας⁴². Τέτοιας φύσεως γεγονότα, όπως υποστηρίζει η ανααιρεσίουσα, είναι αυτά που αποκαλύφθηκαν την 10η Δεκεμβρίου 1991 από τους υπαλλήλους της Επιτροπής, στο πλαίσιο των υποθέσεων «PVC», τα οποία, λόγω της βαρύτητας και του γενικού χαρακτήρα τους, υπερβαίνουν τα όρια της υποθέσεως εκείνης και αφορούν άμεσα την εξεταζόμενη πράξη «Πολυπροπυλένιο». Σύμφωνα με τις αποκαλύψεις αυτές, η Επιτροπή φέρεται να μην τηρεί, πρώτον, την υποχρέωση αυθεντικής κυρώσεως του πρωτοτύπου των αποφάσεών της, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 12 του εσωτερικού της κανονισμού, δεύτερον, τους κανόνες για το γλωσσικό καθεστώς των αποφάσεών της και, τρίτον, τον κανόνα που απαγορεύει την εκ των υστέρων μεταβολή του περιεχομένου της εκδοθησομένης πράξεως. Η ανααιρεσίουσα ισχυρίζεται ότι πριν από τις αποκαλύψεις της 10ης Δεκεμβρίου 1991, η ίδια δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει τα γεγονότα αυτά, διότι δεν είχε καμία ένδειξη για τη συνδρομή τους. Τονίζει ακόμη ότι από τα γεγονότα αυτά κλονίζεται το τεκμήριο νομιμότητας της πράξεως «Πολυπροπυλένιο» της Επιτροπής. Πρόκειται επομένως για γεγονότα «κρίσιμα» για την επίλυση της υποβληθείσας στο Πρωτοδικείο διαφοράς. Ειδικά η ανυπαρξία αυθεντικώς κυρωμένου πρωτοτύπου, μετά από όσα δέχθηκε το Δικαστήριο στην απόφαση «PVC», συνιστά παράβαση ουσιώδους τύπου, η οποία οδηγεί, χωρίς να χρειάζονται περαιτέρω αποδείξεις, στην ακύρωση της προσβαλλομένης πρά-

ξεως. Σε ό,τι αφορά το εμπρόθεσμο της αιτήσεώς της για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, η Hüls σημειώνει ότι έλαβε γνώση των κρίσιμων αυτών γεγονότων, μόλις στις 10 Δεκεμβρίου 1991. Εν πάση περιπτώσει, η υποβολή του αιτήματός της για επανάληψη της διαδικασίας δεν υπόκειται σε καμία αποσβεστική δικονομική προθεσμία. Η τριμήνη αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 125 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου αφορά μόνον το ένδικο μέσο της αιτήσεως αναθεωρήσεως και επομένως, ως τεθείσα προς περιορισμό δικονομικού δικαιώματος, δεν μπορεί να εφαρμοσθεί αναλογικώς στην περίπτωση της αιτήσεως επαναλήψεως της διαδικασίας.

42. Η ανααιρεσίουσα, ακολουθώντας τον ίδιο περίπου συλλογισμό, προβάλλει ότι, με την απόφασή του, το Πρωτοδικείο παραβιάζει και τις διατάξεις του άρθρου 64 παράγραφος 3, στοιχείο δ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, όπως αυτές πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με τα οριζόμενα στο άρθρο 64, παράγραφος 1, του ίδιου κειμένου και στο άρθρο 21 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου. Κατά τη Hüls, το Πρωτοδικείο, στο πλαίσιο της υποχρεώσεώς του να συλλέξει τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία για την επίλυση της διαφοράς, οφείλει να διατάσσει αποδείξεις όταν συντρέχουν σωρευτικώς οι εξής τρεις προϋποθέσεις: πρώτον, τα προς απόδειξη γεγονότα αναφέρονται σε επιχείρημα των διαδίκων με αποφασιστική επιρροή στη λύση της διαφοράς, δεύτερον, ο κοινοτικός δικαστής βρίσκεται σε αδυναμία να αποφανθεί, επειδή ακριβώς δεν γνωρίζει αν τα γεγονότα αυτά συντρέχουν ή όχι και, τρί-

42 — Η ανααιρεσίουσα παραπέμπει στο σημείο αυτό στις αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1962, 2/62 και 3/62, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου και Βελγίου (Συλλογή τόμος 1954-1964 σ. 799), και της 26ης Νοεμβρίου 1981, 195/80, Michel κατά Κοινοβουλίου (Συλλογή 1981, σ. 2861).

τον, όταν για την εξακρίβωση της συνδρομής τους απαιτούνται επιπλέον αποδείξεις. Όταν συγκεντρώνονται οι ανωτέρω προϋποθέσεις, ο κοινοτικός δικαστής δεσμεύεται ως προς τη διεξαγωγή των απαραίτητων αποδείξεων. Η αναιρεσείουσα επικαλείται στο σημείο αυτό τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. Lagrange στην υπόθεση La Providence⁴³ και τη θέση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Nölle⁴⁴. Κατά την αναιρεσείουσα, η από 4ης Μαρτίου 1992 αίτησή της κάλυπτε τις ανωτέρω προϋποθέσεις και, επομένως, έπρεπε να οδηγήσει σε επανάληψη της προφορικής διαδικασίας. Με την αίτηση αυτή προβαλλόταν, κατά πιθανολόγηση, η ανυπαρξία της πράξεως «Πολυπροπυλένιο». Η απάντηση στον ισχυρισμό αυτό δεν μπορεί παρά να έχει αποφασιστική σημασία στην επίλυση της επίδικης διαφοράς. Επίσης στηρίζεται σε πραγματικά γεγονότα (ανυπαρξία πρωτοτύπου, παράβαση γλωσσικού καθεστώτος, εκ των υστέρων μεταβολές του περιεχομένου της πράξεως) τα οποία πιθανολογούνται βασίμως. Για την εξακρίβωση τους ήταν απαραίτητη η διεξαγωγή επιπλέον αποδείξεων και ιδιαίτερα η κλήση της Επιτροπής να προσκομίσει κείμενα έγγραφα, τα οποία είχε στην κατοχή της. Σύμφωνα με την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο ήταν, επομένως, υποχρεωμένο να δεχθεί το αίτημα της Hüls για εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων (όπως αυτό περιλαμβάνεται στο αίτημά της για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας). Το αίτημα αυτό δεν υπόκειται σε αποσβεστική δικονομική προθεσμία, ούτε επομένως σε εκείνη του άρθρου 125 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, η οποία αφορά μόνο το ένδικο μέσο της αιτήσεως αναθεωρήσεως. Θα έπρεπε λοιπόν να είχε γίνει αποδεκτό, όπως ακριβώς συνέβη σε παρόμοια περίπτωση, κατά την εκδίκαση των υποθέσεων «PVC». Τέλος, η Hüls θεωρεί

ότι το Πρωτοδικείο, όταν έκρινε, με την αναιρεσιβαλλομένη απόφασή του, ότι δεν είχαν προβληθεί ενώπιόν του επαρκείς και συγκεκριμένες ενδείξεις, ικανές να στηρίξουν το αίτημα για διεξαγωγή περαιτέρω αποδείξεων, παρέβη τους κανόνες για το βάρος της αποδείξεως.

43. Από την πλευρά της, η Επιτροπή παρατηρεί, καταρχάς, ότι η αναιρεσείουσα εσφαλμένως υποστηρίζει πως υπήρχε υποχρέωση του Πρωτοδικείου να διατάξει επανάληψη της διαδικασίας, διότι το μέτρο αυτό δεν ήταν απαραίτητο στη συγκεκριμένη υπόθεση. Κατά την Επιτροπή, το αίτημα της προσφεύγουσας για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας δεν στηριζόταν σε γεγονότα σημαντικά για τη λύση της διαφοράς, είχε δε υποβληθεί εκπροθέσμως. Οι ισχυρισμοί περί προσβολής του γλωσσικού καθεστώτος της πράξεως ή περί ανυπαρξίας αυθεντικώς κυρωμένου πρωτοτύπου της προσβληθείσας πράξεως ορθώς παραμερίστηκαν από το Πρωτοδικείο διότι, όπως κρίθηκε μεταγενέστερα με την απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου, αυτές οι πλημμέλειες, και αν ακόμη συντρέχουν, δεν καθιστούν ανυπόστατη τη βαρυνόμενη με αυτές πράξη. Σε ό,τι αφορά τα επικαλούμενα από την προσφεύγουσα ως νέα γεγονότα, η Επιτροπή παρατηρεί τα εξής: Στο μέτρο που συνδέονται με την απόφαση «PVC» του Πρωτοδικείου, δεν μπορούν να υποβληθούν για να στηρίξουν αίτηση επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας: έχει κριθεί ότι το περιεχόμενο μιας δικαστικής αποφάσεως δεν

43 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1965, 29/63, 31/63, 36/63, 39/63 έως 47/63, 50/63 και 51/63, Société anonyme des laminaires, hauts fourneaux, forges, fondries et usines de la Providence κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής ΕΚΑΧ (Σύλλογη τόμος 1965-1968, σ. 197).

44 — Arrêt du 22 août 1991, C-16/90, Nölle (Σύλλογη 1991, σ. I-5163).

μπορεί να δικαιολογήσει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας σε άλλη δίκη⁴⁵. Αν ως νέα γεγονότα θεωρηθούν οι αποκαλύψεις στο ακροατήριο των εκπροσώπων της Επιτροπής, στις οποίες στηρίχθηκε η απόφαση «PVC» του Πρωτοδικείου, αυτές είχαν προβληθεί εκπροθέτως από τη Hüls με την αίτηση της 4ης Μαρτίου 1992. Η υποβολή της σχετικής αιτήσεως έπρεπε να γίνει εντός τριμήνου από τη γνώση των γεγονότων αυτών, κατ' αναλογία των όσων προβλέπονται για την αίτηση αναθεωρήσεως στο άρθρο 125 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Η Επιτροπή αναφέρει ότι ήδη από το απόγευμα της 22ας Νοεμβρίου 1991, ένας υπάλληλός της είχε αναγνωρίσει, στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας των υποθέσεων «PVC», ότι η διαδικασία του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής είχε περιέλθει σε αχρησία. Από την ημέρα λοιπόν εκείνη, σύμφωνα με όσα πρόβαλε η αναιρεσίβλητος, η Hüls γνώριζε τα γεγονότα που επικαλέσθηκε με την αίτησή της για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

44. Η Επιτροπή υποστηρίζει ακόμη ότι ορθώς το Πρωτοδικείο έκρινε πως η Hüls δεν προέβαλε με την εν λόγω αίτησή της τις απαραίτητες αποχρώσεις ενδείξεις ώστε να γίνει δεκτό το αίτημά της για επανάληψη της διαδικασίας. Η θέση του Πρωτοδικείου διατηρεί την ορθότητά της ακόμη και αν το υπόμνημα της Hüls της 4ης Μαρτίου 1992 ερμηνευθεί πως έχει την έννοια ότι προβάλλει την τυλική ακυρότητα και όχι ότι η ένδικος πράξη «Πολυπροπυλένιο» είναι ανυπόστατη. Προς τούτο, σημειώνει ότι η αναιρεσίβλητος αφέρε το βάρος της αποδείξεως για την ύπαρξη των κρίσιμων τυλικών πλημμελειών και όχι η Επιτροπή. Η αντίθετη ερμηνεία, την

οποία υποστηρίζει η αναιρεσίβλητος, προσκρούει στο τεκμήριο νομιμότητας των πράξεων των κοινοτικών οργάνων σύμφωνα με τη νομολογία⁴⁶. Επίσης, η Hüls δεν μπορούσε να αρκεσθεί στην επίκληση της ενδεχόμενης μη τηρήσεως της διαδικασίας του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής. Όφειλε να προβάλλει συγκεκριμένες ενδείξεις από τις οποίες να συνάγεται ότι η πράξη «Πολυπροπυλένιο» υπέστη μεταβολές ως προς το περιεχόμενό της σε χρόνο μεταγενέστερο της εκδόσεώς της. Η ερμηνεία αυτή, την οποία ακολούθησε το Πρωτοδικείο στην υπό κρίση υπόθεση, βρίσκει έρεισμα, σύμφωνα πάντοτε με την Επιτροπή, στην απόφαση Lestelle κατά Επιτροπής⁴⁷. Εν πάση περιπτώσει, η ενδεχόμενη τυλική ακυρότητα της πράξεως «Πολυπροπυλένιο» έπρεπε, σύμφωνα με το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, να έχει προβληθεί ήδη με το δικόγραφο της προσφυγής και πάντως όχι μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας. Επικουρικώς, η αναιρεσίβλητος ισχυρίζεται ότι ανήκε στην απόλυτη εξουσία του Πρωτοδικείου να κρίνει κατά πόσον η επανάληψη της διαδικασίας ήταν αναγκαία ή όχι⁴⁸.

45. Σε ό,τι αφορά στην ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 64, παράγραφος 3, στοι-

45 — Η Επιτροπή αναφέρεται στη διάταξη της 26ης Μαρτίου 1992, T-4/89 Rév., BASF κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. II-1591), και στην απόφαση της 19ης Μαρτίου 1991, C-403/85 Rév., Ferrandi κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-1215).

46 — Βλ. τις προαναφερθείσες στην υποσημείωση 35 αποφάσεις Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, Fiatagri και New Holland Ford κατά Επιτροπής, και Deere κατά Επιτροπής.

47 — Απόφαση της 9ης Ιουνίου 1992, C-30/91 P (Συλλογή 1992, σ. I-3755).

48 — Η Επιτροπή στηρίζεται στην απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 1992, T-33/91, Williams κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (Συλλογή 1992, σ. II-2499, σκέψη 31).

χείο δ', του Κανονισμού Διαδικασίας, η Επιτροπή παρατηρεί ότι, ούτε από τις διατάξεις αυτές, ούτε από κάποιον άλλο δικονομικό κανόνα, συνάγονται ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες, όταν συντρέχουν, υποχρεώνουν τον κοινοτικό δικαστή να δεχθεί υποβληθέν αίτημα για λήψη μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας. Δεν είναι συνεπώς ορθό να υποστηριχθεί ότι το Πρωτοδικείο υποχρεούται σε συλλογή πληροφοριών, η οποία καλύπτει και τα γεγονότα που προβάλλονται καθυστερημένως ή με τρόπο γενικό και αόριστο από τους διαδίκους. Αντιθέτως, η αναιρεσίβλητος επικαλείται τις διατάξεις του άρθρου 173 της Συνθήκης, του άρθρου 19, πρώτο εδάφιο του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου και των άρθρων 44, παράγραφος 1, σημεία γ' και ε', και 48, παράγραφοι 1 και 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, από τα οποία συνάγει την αρχή της υποχρεώσεως του αιτούντος διαδίκου να παρουσιάζει εμπροθέσμως τα αιτήματά του και τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία αυτά στηρίζονται. Τα μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας δεν αποσκοπούν στη θεραπεία των παραλείψεων των διαδίκων ως προς την έγκαιρη και νόμιμη παρουσίαση των επιχειρημάτων τους. Ακόμη, η Επιτροπή παρατηρεί ότι ο ισχυρισμός της αναιρεσείουσας, σύμφωνα με τον οποίο υπάρχει αντίφαση μεταξύ της νομολογίας «PVC» και της παρούσης υποθέσεως για το κρίσιμο ζήτημα, προβάλλεται για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως και είναι ως εκ τούτου απαράδεκτος. Τέλος, η νομολογία Nölle, την οποία επικαλείται η Hüls, δεν αφορούσε τα κοινοτικά δικαιοδοτικά όργανα και δεν ερμηνεύει ούτε εφαρμόζει δικονομικό κανόνα χρήσιμο για τη λύση της παρούσης διαφοράς.

επ. των προτάσεών μου, στα οποία και παραπέμπω.

— Η απάντησή μου στα ανωτέρω ζητήματα

47. Τίθεται, κατά τα ανωτέρω, το ζήτημα αν το Πρωτοδικείο απέρριψε νομίμως το αίτημα για επανάληψη της διαδικασίας, το οποίο είναι άμεσα συνυφασμένο με το ενδεχόμενο της υπάρξεως ουσιωδών τυπικών πλημμελειών της πράξεως «Πολυπροπυλένιο» της Επιτροπής.

i. Οι εξουσίες του κοινοτικού δικαστή ως προς την οργάνωση και την πρόοδο της δίκης

48. Ούτε από τη γραμματική και τελεολογική ερμηνεία των διατάξεων των άρθρων 49, 62 και 64 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου⁴⁹ ούτε από άλλο δικονομικό κανόνα συνάγεται υποχρέωση του κοινοτικού δικαστή να δέχεται αίτημα των διαδίκων για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας ή να διατάσσει τη διενέργεια συμπληρωματικών αποδείξεων. Το Πρωτοδικείο έχει απλώς την ευχέρεια προς τούτο, όπως επιβάλλει η γενική αρχή του δικονομικού δικαίου, κατά την οποία ο δικαστής είναι κύριος τόσο της διαδικασίας όσο και των αποδείξεων. Οι εξουσίες αυτές του δικαστή

46. Για τις παρατηρήσεις και τα επιχειρήματα της παρεμβαίνουσας βλέπε τα σημεία 10

49 — Πρόκειται για τα αντίστοιχα των άρθρων 61 και 45 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

αναγνωρίζονται τόσο από το κοινοτικό σύστημα παροχής δικαστικής προστασίας όσο και από τα αντίστοιχα συστήματα των κρατών μελών. Δεν θα μπορούσαν, εξάλλου, να θεωρηθούν ότι προσβάλλουν το δικαίωμα των διαδίκων για παροχή εννόμου προστασίας.

49. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένα όρια στην άσκηση των ανωτέρω εξουσιών, που επιβάλλονται από δύο άλλες θεμελιώδεις δικονομικές αρχές οι οποίες διέπουν το δικαστικό έργο. Πρόκειται για την αρχή, αφενός, που επιτάσσει το σεβασμό από μέρους του δικαστή των κανόνων για το βάρος της αποδείξεως και για εκείνη, αφετέρου, κατά την οποία ο δικαστής απαγορεύεται να αρνησικεύσει, αλλά οφείλει να απαντά με αιτιολογία νόμιμη και επαρκή στους ισχυρισμούς που υποβάλλονται σ' αυτόν, παραδεκτώς, προς κρίση. Υπό το πρίσμα των αρχών αυτών πρέπει να εξετασθεί στη συνέχεια η νομιμότητα της απορριπτικής απαντήσεως του Πρωτοδικείου στο αίτημα περί επανάλψεως της διαδικασίας.

ii. Η απορριπτική απόφαση του Πρωτοδικείου υπό το πρίσμα των κανόνων που αφορούν το βάρος της αποδείξεως

50. Στην υπό κρίση υπόθεση, η αναιρεσίνοσα επικαλέσθηκε κατά την πρωτόδικη δίκη, μετά το πέρας της ακροαματικής δια-

δικασίας, την ενδεχόμενη ύπαρξη ουσιωδών τυπικών πλημμελειών οι οποίες βαρύνουν, κατά την ίδια, την προσβληθείσα από αυτήν πράξη και την καθιστούν ανυπόστατη έτσι, ζήτησε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας και την εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων. Το Πρωτοδικείο απέρριψε το αίτημα, θεωρώντας ότι η προσφεύγουσα δεν παρέχει «αποχρώσες ενδείξεις» για το ανυπόστατο της προσβληθείσας πράξεως. Ειδικότερα, — με εξαίρεση τον ισχυρισμό περί παραβιάσεως του γλωσσικού καθεστώτος της πράξεως, για τον οποίο γίνεται στην αναιρεσιβαλλομένη απόφαση λόγος περί εκπροθέσμου — το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν εξήγησε επαρκώς τους λόγους για τους οποίους πιθανολογεί ότι η Επιτροπή επέφερε εκ των υστέρων τροποποιήσεις στην πράξη «Πολυπροπυλένιο», ούτε προσκόμισε «απτές ενδείξεις» ότι ανετράπη το τεκμήριο νομιμότητας της πράξεως αυτής. Δηλαδή, το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η προσφεύγουσα, προς επίρρωση του ισχυρισμού της περί ενδεχομένης υπάρξεως τυπικών ελαττωμάτων που οδηγούν στη διαπίστωση του ανυποστάτου της προσβαλλομένης πράξεως και δικαιολογούν την επανάληψη της διαδικασίας, βαρύνετο με την υποχρέωση να αιτιολογήσει και να αποδείξει πλήρως τον ισχυρισμό της αυτό.

51. Καταρχάς, το Πρωτοδικείο δεν έσφαλε όταν έκρινε ότι και αν ακόμη η Επιτροπή υπέπεσε στις υποβληθείσες παρατυπίες δεν συντρέχει λόγος ανυποστάτου⁵⁰. Ωστόσο,

50 — Στο σημείο αυτό παραπέμπω στην απόφαση «PVC» του Δικαστηρίου, όπως ανωτέρω παρατίθεται, και στις σχετικές παρατηρήσεις μου αναφορικώς με το νομικό χαρακτηρισμό του ελαττώματος που συνίσταται στην έλλειψη αυθεντικής κυρωμένου πρωτοτύπου. Βλ. σημεία 20 επ. και 38 των προτάσεών μου.

όπως αναφέρεται σε προηγούμενο σημείο της αναλύσεώς μου, το γεγονός αυτό δεν καθιστά από μόνο του την αίτηση αναιρέσεως απορριπτέα. Το κρίσιμο στοιχείο που είχε προβάλει η προσφεύγουσα στη δίκη ενώπιον του Πρωτοδικείου δεν συνίσταται στην πιθανότητα να είναι η προσβαλλόμενη πράξη ανυπόστατη αλλά στο ενδεχόμενο να συντρέχουν τα ελαττώματα της ανυπαρξίας κυρωμένου πρωτοτύπου, της εκ των υστέρων μεταβολής του περιεχομένου της πράξεως και της παραβιάσεως του γλωσσικού της καθεστώτος. Για το δικαστή, δεν είναι σημαντικό ο νομικός χαρακτηρισμός που δίνουν οι διάδικοι στα γεγονότα αλλά τα ίδια τα γεγονότα που αυτοί επικαλούνται· ιδιαίτερος όταν τα γεγονότα αυτά, αν συντρέχουν, μπορεί μεν να μην καθιστούν ανυπόστατη την πράξη, συνιστούν όμως παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας για την έκδοση της πράξεως, η οποία ελέγχεται αυτεπαγγέλτως και οδηγεί στην ακύρωσή της.

Όπως προαναφέρθηκε⁵¹, το κρίσιμο στοιχείο που είχε τεθεί υπόψη του Πρωτοδικείου με το υπόμνημα της 4ης Μαρτίου 1992, είναι εκείνο που αφορά την πιθανολογούμενη ανυπαρξία αυθεντικώς κυρωμένου πρωτοτύπου της πράξεως· σε περίπτωση που ο ισχυρισμός αυτός αποδεικνυόταν, θα οδηγούσε στην ακύρωση της πράξεως. Το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε λοιπόν να απαντήσει στην προσφεύγουσα ότι το εν λόγω ελάττωμα, και αν ακόμη υποτεθεί ότι υφίσταται, δεν είναι λυσιτελές, επειδή, απλώς και μόνο, η προσφεύγουσα είχε κάνει λόγο για ανυπόστατο και όχι για ακυρότητα.

52. Βρισκόμαστε πλέον στον πυρήνα του προβλήματος, το οποίο συνοψίζεται στο ακόλουθο ερώτημα: *Εστω και υπό το πρίσμα*

της ενδεχόμενης παραβάσεως ουσιώδους τύπου, ήταν το Πρωτοδικείο υποχρεωμένο από κάποιο κανόνα κοινοτικού δικαίου να διατάξει επανάληψη της διαδικασίας και περαιτέρω αποδείξεις;

53. Σύμφωνα με τη συλλογιστική του Πρωτοδικείου, την οποία στηρίζει με τα επιχειρήματά της η Επιτροπή, το αίτημα της προσφεύγουσας εξετάστηκε στην ουσία του και απορρίφθηκε, διότι η τελευταία δεν προσκόμισε «αποχρώσεις» ή «απτές» ενδείξεις προς επίρρωση των ισχυρισμών της. Ανεξαρτήτως λοιπόν από το αν οι ισχυρισμοί της έτειναν στο ανυπόστατο — στο οποίο αναφέρεται το Πρωτοδικείο — ή αφορούσαν — όπως θα έπρεπε να αφορούν — την ακυρότητα της πράξεως, το σημαντικό είναι ότι το Πρωτοδικείο τους απέρριψε θεωρώντας τα προσβαλλόμενα στοιχεία ως ανεπαρκή.

54. Δεν νομίζω ότι η προσέγγιση αυτή είναι ορθή, διότι αντίκειται στους κανόνες που καθορίζουν το βάρος της αποδείξεως. Όπως αναφέρεται σε προηγούμενο σημείο, ο κοινοτικός δικαστής είναι κύριος της διαδικασίας και των αποδείξεων, οφείλει όμως να ασκεί τις εξουσίες του αυτές σεβόμενος τους κανόνες για το βάρος της αποδείξεως. Κατ' αρχήν, κάθε διάδικος φέρει το βάρος της αποδείξεως των πραγματικών ισχυρισμών τους οποίους προβάλλει. Εντούτοις, ο κανόνας αυτός υφίσταται αποκλίσεις, οσάκις τα αποδεικτικά στοιχεία βρίσκονται στην αποκλειστική κατοχή του αντιδίκου⁵² ή ο τελευταίος έχει με τη συμπεριφορά του

51 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 33 των προτάσεών μου.

52 — Βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Δεκεμβρίου 1965, 45/64, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Σύλλογή τόμος 1965-1968, σ. 173), και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. Lagrange, στην προαναφερθείσα στην υποσημείωση 43 υπόθεση Forges de la Providence.

καταστήσει αδύνατη την πρόσβαση σε αυτά⁵³. Στις περιπτώσεις αυτές, ο προβάλλων τον ισχυρισμό διάδικος έχει, κατά τη γνώμη μου, τις εξής υποχρεώσεις: αφενός, να προβάλλει «ενδείξεις» από τις οποίες προκύπτει ότι τα άγνωστα σε αυτόν στοιχεία «θα ήσαν λυσιτελή για την άμυνά του»⁵⁴. Αφετέρου, να προσκομίσει τουλάχιστον μια «αρχή αποδείξεως» για τις υπόνοιες που κατά τη γνώμη του απορρέουν από τα στοιχεία, στα οποία δεν έχει πρόσβαση⁵⁵.

συμμορφωθεί με τους κανόνες που καθορίζουν το βάρος της αποδείξεως: είχε δηλαδή προβάλει με το υπόμνημά της όλα τα στοιχεία που μπορούσε εκ των πραγμάτων και όφειλε να προβάλει. Βέβαια, τα στοιχεία αυτά δεν συνιστούσαν πλήρη απόδειξη, ούτε καν «εμπεριστατωμένες» ενδείξεις για τη συντέλεση της παρανομίας. Από τους κανόνες όμως για το βάρος της αποδείξεως συναγόταν — στο συγκεκριμένο πάντοτε ζήτημα — η υποχρέωση της Hüls να προσκομίσει «αρχή αποδείξεως» για την ύπαρξη υπονοιών της παραβάσεως και όχι στοιχεία που συνιστούν πλήρη απόδειξη ή αποχρώσεις ενδείξεις της παραβάσεως αυτής.

55. Σε ό,τι αφορά την εξεταζόμενη υπόθεση, δύο είναι τα κρίσιμα στοιχεία: Πρώτον, η προσφεύγουσα κάνει λόγο για ανυπαρξία αυθεντικών κυρωμένου πρωτοτύπου της πράξεως, η οποία πιθανολογείται, κατά την ίδια, από μια σειρά από ενδείξεις. Δεύτερον, το ελάττωμα που επικαλείται η προσφεύγουσα, αν συντρέχει, οδηγεί δίχως άλλο στην ακυρότητα της προσβαλλόμενης πράξεως. Με τα δεδομένα αυτά, το Πρωτοδικείο όφειλε να δεχθεί ότι η προσφεύγουσα είχε

56. Από τα ανωτέρω, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το Πρωτοδικείο, εφόσον δέχθηκε να εξετάσει το υπόμνημα στην ουσία του, δεν μπορούσε, χωρίς να παραβεί τους κανόνες για το βάρος της αποδείξεως, να απορρίψει το αίτημα της προσφεύγουσας για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας με την αιτιολογία ότι τα στοιχεία στα οποία στηρίζεται το αίτημα αυτό δεν είναι επαρκή για να δικαιολογήσουν την εκτίμησή του.

53 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Απριλίου 1966, 49/65, Ferriere e Acciaierie Napoletane κατά Ανωτάτης Αρχής ΕΚΑΧ (Rec. 1966, σ. 103).

54 — Πβλ. και την απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, T-145/89, Baustahl-gewebe κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. Π-987, σκέψη 34).

55 — Απόφαση της 28ης Απριλίου 1966, 51/65, ILFO κατά Ανωτάτης Αρχής ΕΚΑΧ (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 259). Παρατηρούμε ότι, ο εν λόγω διάδικος δεν είναι ελεύθερος από κάθε διανομοικό βάρος κατά την προβολή του ισχυρισμού του, διότι τότε θα δημιουργείτο τεμνηίο υπέρ του ότι τα ελαττώματα που αυτός πιθανολογεί, όντως συντρέχουν. Όφειλε — για να πείσει εντέλει το δικαστή να ερειπώσει περαιτέρω τον ισχυρισμό του και ενδεχόμενος να διατάξει επιπλέον αποδείξεις — να προσκομίσει «αρχή αποδείξεως» για τους ισχυρισμούς που επικαλείται. Βέβαια, η «αρχή αποδείξεως» κυμαίνεται ανάλογα με τις ειδικές περιστάσεις κάθε υποθέσεως και δεν μπορεί να ισοδυναμεί με πλήρη απόδειξη. Θα ήταν εξάλλου υπερβολικό να ζητείται από ένα πρόσωπο να φέρει ενώπιον ενός δικαστικού οργάνου πλήρεις αποδείξεις για ζητήματα για τα οποία δεν μπορεί να έχει πλήρη γνώση. Και μάλιστα ακόμη περισσότερο όταν ζητείται από ένα διάδικο, ο οποίος, επειδή ακριβώς δεν έχει πρόσβαση σε ορισμένα στοιχεία, ζητεί για το λόγο αυτό από ένα δικαστήριο να διατάξει επιπλέον αποδείξεις, να προσκομίσει «αποχρώσεις ενδείξεως» των παρατυπιών που εκάζει ότι θα προκύψουν μετά τη διενέργεια των συμπληρωματικών αυτών αποδείξεων.

iii. Εξέταση των ισχυρισμών που προβάλλονται μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας

57. Η διαπίστωση των ανωτέρω δεν αρκεί, ωστόσο, για την αποδοχή της απήσεως αναίρεσεως. Όπως τονίστηκε επανειλημμένως, ο ισχυρισμός που αφορούσε την

ύπαρξη τυπικών πλημμελειών της προσβληθείσης πράξεως υποβλήθηκε από την προσφεύγουσα στην πρωτόδικη δίκη, μετά την περάτωση της προφορικής διαδικασίας. Είναι άρα απαραίτητο να εξετασθεί κατά πόσον το στοιχείο αυτό δικαιολογούσε την απόρριψη του αιτήματος για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας και τη μη εξέταση του υπομνήματος γενικότερα.

iii.1. Η απαγόρευση προβολής νέων ισχυρισμών μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας

58. Τα δικονομικά κείμενα που διέπουν τη διαδικασία ενώπιον των κοινοτικών δικαιοδοτικών οργάνων, τάσσουν στους διαδίκους κανόνες και προθεσμίες για την προβολή των ισχυρισμών και των αιτημάτων τους. Η θέσπιση περιορισμών στον τρόπο με τον οποίο οι διάδικοι συμμετέχουν στην πρόοδο της δίκης, είναι απαραίτητη για την καλύτερη, ταχύτερη και πιο ορθολογική απονομή της δικαιοσύνης. Οι διαδικαστικοί αυτοί περιορισμοί απορρέουν από τις θεμελιώδεις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της καλής απονομής της δικαιοσύνης (*bonne administration de la justice*).

59. Παρόμοιος δικονομικός περιορισμός είναι και εκείνος που περιέχεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 48 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή «κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία». Στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι «οι διάδικοι μπορούν, προς υποστήριξη της επιχειρηματολογίας τους να προτείνουν με τα υπομνήματα απαντήσεως και ανταπάντησεως αποδεικτικά μέσα. Οι διάδικοι αιτιολογούν την καθυστερημένη πρόταση των αποδεικτικών μέσων». Οι διατάξεις αυτές παρατίθενται στο κεφάλαιο του Κανονισμού Διαδικασίας το οποίο αναφέρεται στην έγγραφη διαδικασία. Παρατηρείται επομένως ότι, με την έναρξη της δίκης και ήδη από το στάδιο της έγγραφης διαδικασίας, οι διάδικοι καλούνται να προβάλουν σε κατάλληλο χρόνο και το ταχύτερο δυνατόν τόσο τους ισχυρισμούς τους όσο και τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία αυτοί στηρίζονται. Ο κοινοτικός δικαστής δεν συγχωρεί αδικαιολόγητες καθυστερήσεις. Στο κοινοτικό δικονομικό σύστημα, όσα ζητήματα εγείρονται, τόσο επί του νομικού όσο και του πραγματικού πεδίου, πρέπει να περιλαμβάνονται, συνολτικά έστω, στο εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο⁵⁶. Μπορούν δε να αναπτύσσονται και εξειδικεύονται κατά τη διάρκεια της εγγράφου και της προφορικής διαδικασίας. Εξάλλου, η αποδεικτική διαδικασία εξελίσσεται στα πλαίσια των λόγων και ισχυρισμών που οι διάδικοι έχουν προβάλει και βάσει των αποδείξεων που έχουν προσαγάγει και επικαλεσθεί κατά τη διάρκεια της δίκης.

60. Επομένως, η δυνατότητα προβολής ισχυρισμών οι οποίοι βασίζονται σε στοιχεία που προέκυψαν καθυστερημένα προβλέπεται μεν από την προαναφερθείσα παράγραφο 2 του άρθρου 48 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, λόγω όμως

56 — Βλ. το άρθρο 44, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

του εξαιρετικού της χαρακτήρα, πρέπει να ερμηνεύεται στενώς. Σε κάθε περίπτωση, ως μην παραβλέπεται ότι η δυνατότητα των διαδίκων να προβάλλουν λόγους και ισχυρισμούς, να υποβάλλουν αιτήματα, ή να επικαλούνται γεγονότα, περιορίζεται καταρχήν, το αργότερον μέχρι το πέρας της προφορικής διαδικασίας⁵⁷. Αυτή είναι η σημασία των άρθρων 60 και 61, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, τα οποία ορίζουν τότε ο Πρόεδρος κηρύσσει τη λήξη της προφορικής διαδικασίας. Δηλαδή, η λήξη της προφορικής διαδικασίας έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό της δυνατότητας των διαδίκων να μεταβάλλουν τα νομικά και πραγματικά δεδομένα της εκκρεμούς υποθέσεως.

61. Εξάλλου, το Δικαστήριο, ακόμα και όταν καλείται να εξετάσει στοιχείο ή ισχυρισμό που έχει προβληθεί καθυστερημένως, αλλά πάντως μέσα στα χρονικά πλαίσια της γραπτής διαδικασίας, εκτιμά κατά πόσον η καθυστέρηση αυτή εμποδίζει τον αντίδικο να υπερασπίσει αποτελεσματικά τα συμφέροντά του, κάτι που συνδέεται με την αρχή της ισότητας των διαδίκων, ή παρακωλύει το δικαστή στην άσκηση του δικαιοδοτικού του έργου⁵⁸: σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως δεν προχωρεί στην εξέτασή τους. Μεταφέροντας τη συλλογιστική αυτή στις περιπτώσεις που η προβολή ισχυρισμών και η επίκληση στοιχείων γίνεται μετά το τέλος της προφορικής διαδικασίας, παρατηρώ ότι αυτή πλήττει, ενδεχομένως, το δικαίωμα άμυνας του αντιδίκου και πάντως εμποδίζει εξ ορισμού το έργο του δικαστή: ο τελευταίος καλείται, σε παρόμοια περίπτωση, να

αποφανθεί επί υποθέσεως της οποίας το πραγματικό και νομικό μέρος μεταβάλλονται συνεχώς.

62. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η επίκληση πραγματικών στοιχείων και ισχυρισμών μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας είναι, κατ' αρχήν, μη επιτρεπτή στους διαδίκους⁵⁹. Η απαγόρευση αυτή πρέπει μάλιστα να ερμηνεύεται ακόμη πιο αυστηρά από την απαγόρευση της προβολής, κατ' αρχήν, νέων ισχυρισμών με τα υπομνήματα απαντήσεως και ανταπαντήσεως, σε στάση της δίκης χρονικώς προγενέστερης από τη λήξη της γραπτής διαδικασίας.

iii.2. Οι εξαιρέσεις από την απαγόρευση προβολής ισχυρισμών μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας

63. Ωστόσο, ο κανόνας που μόλις παρουσιάστηκε είναι, κατά τη γνώμη μου, δεκτικός εξαιρέσεων. Δύο είναι κατ' εμέ οι πιθανοί λόγοι που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν αποκλίσεις από την απαγόρευση προβολής νέων ισχυρισμών μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας. Πρώτον, αν το ζήτημα που εγείρει εκπροθέσμως ο διάδικος ανήκει στην κατηγορία εκείνων που εξετάζονται αυτεπαγγέλτως από το δικαιοδοτικό όργανο· η περίπτωση αυτή δεν συνιστά, στην ουσία,

57 — Ο περιορισμός αυτός απαντάται σε όλα τα εθνικά δικονομικά συστήματα, είναι δε συναφασμένος με τη θεμελιώδη αρχή της ασφαλείας του δικαίου και της καλής απονομής της δικαιοσύνης.

58 — Βλ. απόφαση της 14ης Μαΐου 1975, CNTA κατά Επιτροπής, 74/74 (Σύλλογη τόμος 1975, σ. 157, σκέψη 4). Πβλ. απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 1994, Lacruz Bassols κατά Δικαστηρίου, T-109/92 (Σύλλογη 1994, σ. II-105, σκέψη 67).

59 — Αυτή είναι ακριβώς και η διαφορά μεταξύ της υπό εξέταση υποθέσεως από τις ανηφογόμενες υποθέσεις «PVC», «PEBD» και «Carbonate de Soude». Στις τελευταίες, οι ισχυρισμοί των διαδίκων για την ενδεχόμενη ύπαρξη τυπικών ελαττωμάτων των προσβαλλομένων μελών, μπορεί μεν να προβλήθηκαν καθυστερημένα, αλλά πάντως πριν από την περάτωση της προφορικής διαδικασίας.

ανατροπή της απαγορεύσεως, σχετικοποιεί όμως τα αποτελέσματά της και θα αναλυθεί σε επόμενο σημείο των προτάσεών μου⁶⁰. Δεύτερον, αν τα πραγματικά περιστατικά, επί των οποίων στηρίζεται ο εκπροθέσμως προβαλλόμενος ισχυρισμός του διαδίκου, δεν ήταν γνωστά σ' αυτόν νωρίτερα, ώστε να προβληθούν στον κατάλληλο χρόνο.

της προφορικής διαδικασίας⁶². Επίσης απορρέει από το θεμελιώδες δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας και από την αρχή της καλής απονομής της δικαιοσύνης, όπως υλοποιούνται στο κοινοτικό δικαιοδοτικό σύστημα και στα αντίστοιχα συστήματα των κρατών μελών.

iii.2.1. Αν τα στοιχεία που προβάλλονται καθυστερημένως έγιναν γνωστά μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας

65. Μια επιπλέον παρατήρηση είναι ιδιαίτερος χρήσιμη: οι λόγοι που θα δικαιολογούσαν την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας είναι οι ίδιοι που, a fortiori, δικαιολογούν την ανατροπή του δεδικασμένου στην περίπτωση του ένδικου μέσου της αιτήσεως αναθεωρήσεως. Η συγγένεια του νομικού ζητήματος που εξετάζεται εδώ, με εκείνο που γεννάται όταν υποβληθεί αίτηση αναθεωρήσεως, είναι πράγματι στενή και ιδιαίτερος χρήσιμη για την κατανόηση και επίλυση της παρούσας υποθέσεως.

64. Η παρέκκλιση από την απαγόρευση καθυστερημένης επικλήσεως νέων στοιχείων ή ισχυρισμών, ειδικώς για τις περιπτώσεις όπου αυτά ήταν άγνωστα στον ενδιαφερόμενο διάδικο πριν από το πέρας της προφορικής διαδικασίας, πρέπει να γίνει δεκτή από το κοινοτικό δικονομικό δίκαιο. Αφενός, συνάγεται από τη γενική διατύπωση της παραγράφου 2 του άρθρου 48 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου· η παράγραφος αυτή, αν και ανήκει συστηματικώς στο κεφάλαιο που αφορά την έγγραφη διαδικασία, αναφέρεται γενικώς στην υποβολή νέων ισχυρισμών «κατά τη διάρκεια της δίκης»· επομένως, όπως γίνεται δεκτό από τη νομολογία⁶¹, καλύπτει και τη δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών μετά το πέρας

66. Σύμφωνα με τις ήδη παρατεθείσες διατάξεις του άρθρου 41 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου και του άρθρου 125 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου,

60 — Βλ. κατωτέρω, σημεία 77 επ.

61 — Βλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 1971, 77/70, Prelle κατά Επιτροπής (Σύλλογος τόμος 1969-1971, σ. 873, σκέψη 7).

62 — Ας σημειωθεί ότι η παράγραφος 4 του άρθρου 64 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ορίζει πως «κάθε διάδικος μπορεί σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, να προτείνει τη λήψη μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας (...)». Το αίτημα αυτό μπορεί ενδεχομένως να στηρίζεται στην ύπαρξη ή στην πιθανολόγηση νέων πραγματικών στοιχείων.

η αίτηση αναθεωρήσεως πρέπει να στηρίζεται σε πραγματικό γεγονός το οποίο συγκεντρώνει τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

από την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως, αλλά και να χάνει το δικαίωμα ασκήσεως αιτήσεως αναθεωρήσεως, διότι το στοιχείο αυτό έχει γίνει γνωστό πριν από την έκδοση της οριστικής αποφάσεως του δικαστηρίου.

— να είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς·

— να μην ήταν γνωστό στο διάδικο και το δικαστήριο πριν από την έκδοση της αποφάσεως·

— να μην έχει παρέλθει τριμήνο από τη γνώση του αιτούντος την αναθεώρηση.

67. Νομίζω ότι η αίτηση για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας πρέπει να γίνεται δεκτή όταν συντρέχουν οι αντίστοιχες προϋποθέσεις με εκείνες που απαιτούνται για να κριθεί παραδεκτή μια αίτηση αναθεωρήσεως. Στην αντίθετη περίπτωση, θα καταλήγαμε στο νομικό absurdum, ο διάδικος που λαμβάνει γνώση ενός κρίσιμου στοιχείου μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας, όχι μόνο να μην μπορεί να το προβάλει πριν

68. Θα πρέπει λοιπόν να μπορεί να ζητηθεί από τον κοινοτικό δικαστή η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, εφόσον, γεγονός αποφασιστικής σημασίας, το οποίο ήταν άγνωστο στο δικαστήριο και το διάδικο που ζητεί την επανάληψη, γίνει γνωστό μετά την περάτωση της προφορικής διαδικασίας. Μένει να διερευνηθεί κατά πόσον είναι απαραίτητο το αίτημα περί επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας να υποβάλλεται εντός τριμήνου προθεσμίας από τη γνώση του γεγονότος, κατ' αναλογία των όσων ορίζονται με το άρθρο 125 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου για την αίτηση αναθεωρήσεως. Η αναλογική ερμηνεία δικονομικής διατάξεως — και μάλιστα προθεσμίας που περιορίζει την άσκηση ενός δικαιώματος — δεν φαίνεται να εναρμονίζεται με τα γενικώς παραδεδεγμένα στην κοινοτική έννομη τάξη. Ωστόσο, θα ήταν αντίθετο με τις θεμελιώδεις αρχές που επιβάλλουν την ταχύτερη και καλύτερη δυνατή απονομή της δικαιοσύνης, να δίνεται σε διάδικο πλήρης ελευθερία επιλογής της χρονικής στιγμής κατά την οποία θα υποβάλει το αίτημα για επανάληψη της διαδικασίας. Το αίτημα αυτό θα πρέπει να διατυπώνεται όχι μόνο μέσα σε εύλογο χρόνο από τη γνώση του κρίσιμου γεγονότος (ο οποίος, πάντα κατά τη δική μου άποψη, παύει να είναι εύλογος μετά την παρέλευση τριμήνου) αλλά αμελλητί,

ώστε να αποφεύγεται οποιαδήποτε περαιτέρω καθυστέρηση στην έκδοση της δικαστικής αποφάσεως.

69. Σχετικώς με τα δεδομένα της υπό κρίση υποθέσεως, θεωρώ καταρχάς ότι ένα γεγονός, το οποίο, αν αποδειχθεί, οδηγεί δίχως άλλο στην ακύρωση της προσβαλλομένης πράξεως για παράβαση ουσιώδους τύπου, παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά γεγονότος «αποφασιστικής σημασίας» και άρα δικαιολογεί την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, όπως θα δικαιολογούσε και την αναθεώρηση της εκδοθείσας αποφάσεως⁶³. Μένει να εξετασθεί το χρονικό σημείο κατά το οποίο κατέστη γνωστό στην αναφερόμενη ούσα ώστε να καταδειχθεί αν ήταν άγνωστο μέχρι το πέρας της προφορικής διαδικασίας και αν προβλήθηκε στο Πρωτοδικείο μέσα σε εύλογο χρόνο. Στην εξεταζόμενη περίπτωση αυτό που ενδιαφέρει είναι το πότε περιήλθαν στη γνώση της προσφεύγουσας στοιχεία ικανά να την οδηγήσουν στο να αμφισβητήσει την τυπική νομιμότητα της προσβληθείσης πράξεως της Επιτροπής και να ζητήσει για το λόγο αυτό περαιτέρω αποδείξεις.

63 — Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι αποκαλύψεις των εκπροσώπων της Επιτροπής στις υποθέσεις «PVC», στις οποίες είχε στηριχθεί το υπόμνημα της προσφεύγουσας δεν συνιστούν «γεγονότα» αλλά αποτελούν έναν έμμεσο τρόπο για να προβληθεί κεκαλυμμένος μια σειρά από λόγους ακύρωσεως της πράξεως «Πολυπροπυλένιο». Σίμωρνα με την εκδοχή αυτή, οι συγκεκριμένοι λόγοι προβάλλονται εκπροσώπως και είναι επομένως απαράδεκτοι. Πιστεύω ότι η ανωτέρω σφαιρική του υπομνήματος δεν πρέπει να ακολουθηθεί αν και δεν εμπεριέχει λογική. Οι νομικοί ισχυρισμοί της προσφεύγουσας προϋποθέτουν ένα πραγματικό γεγονός, τη διενέργεια παραφάσεων από μέρος της Επιτροπής κατά την έκδοση της πράξεως «Πολυπροπυλένιο». Το σημαντικό είναι να δικαιωρισθεί η χρονική στιγμή κατά την οποία έλαβε γνώση ή έπρεπε να είχε λάβει γνώση των πλημμελών αυτών η προσφεύγουσα στην πρωτόδικη δίκη.

70. Ορισμένες προκαταρκτικές παρατηρήσεις είναι, κατά την αποψή μου, απαραίτητες.

71. Καταρχάς θεωρώ ότι, η έλλειψη γνώσεως, ως προϋπόθεση προβολής νέων ισχυρισμών, πρέπει να ερμηνεύεται στενώς⁶⁴. Ο ζητών την επανάληψη της διαδικασίας διάδικος, στο μέτρο που έχει προβεί σε δικαστικό αγώνα κατά μιας πράξεως, είναι υποχρεωμένος να επιδείξει κάθε δυνατή επιμέλεια στη συλλογή του αποδεικτικού υλικού, που είναι χρήσιμο για την στήριξη των επιχειρημάτων του. Τέτοιους φύσεως αποδεικτικά στοιχεία είναι όχι μόνο εκείνα τα οποία αποδεικνύουν πέρα από κάθε αμφιβολία την ύπαρξη ενός ελαττώματος της προσβληθείσης πράξεως, ικανού να οδηγήσει στην ακύρωσή της, αλλά και εκείνα από τα οποία γεννάται έστω και απλή υπόνοια ότι ενδέχεται να προκύψει, μετά από επιμελέστερη έρευνα, βάσιμος λόγος ακυρότητας της πράξεως. Αν ο διάδικος έχει αγνοήσει αποδεικτικά στοιχεία της τελευταίας αυτής κατηγορίας σε όλη τη διάρκεια της γραπτής, αποδεικτικής και προφορικής διαδικασίας, δεν μπορεί να επικαλεσθεί άλλα γεγονότα, τα οποία ενισχύουν και συμπληρώνουν τις υπόνοιες που έπρεπε να του είχαν γεννηθεί τα αρχικά στοιχεία, για να επιτύχει την επανάληψη της διαδικασίας.

72. Στην εξεταζόμενη περίπτωση, ο χρόνος της γνώσεως γεγονόςτος με αποφασιστική

64 — Αυτή τη θέση αιτεί και το Δικαστήριο όταν εξετάζει το παραδεκτό μιας αιτήσεως αναθεωρήσεως. Έχει καταστεί σαφές από τη νομολογία ότι η αίτηση αναθεωρήσεως, λόγω του εξαιρετικού της χαρακτήρα, υπόκειται σε ιδιαίτερος αυστηρές προϋποθέσεις παραδεκτού. Απαιτείται «απόλυτη άγνοια» του γεγονότος που στηρίζει την αίτηση αναθεωρήσεως· τέτοιου είδους άγνοια δεν υπάρχει αν η γνώση του γεγονότος ήταν δυνατή κατά τη διάρκεια της αρχικής δίκης. Βλ. απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 1980, 116/78 Rev., Bellintani κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1980/1, σ. 19).

σημασία, από την οποία εξαρτάται το εμπρόθεσμο της αιτήσεως επαναλήψεως της διαδικασίας, συμπίπτει με το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο αιτών διάδικος είχε στη διάθεσή του αρκετά στοιχεία από τα οποία προέκυπταν υπόνοιες ότι ενδέχεται η προσβληθείσα πράξη να παρουσιάζει ορισμένα ουσιώδη τυπικά ελαττώματα. Δηλαδή, το κρίσιμο χρονικό σημείο δεν είναι εκείνο στο οποίο επιβεβαιώθηκαν ή κατέστησαν πιο συγκεκριμένες οι υπόνοιες του διαδίκου, αλλά εκείνο στο οποίο υπήρχε ήδη αποδεικτικό υλικό, ικανό να γεννήσει τις υπόνοιες αυτές. Όταν το «γεγονός αποφασιστικής σημασίας» συνίσταται σε αμφιβολίες για τη νομιμότητα μιας πράξεως, οι οποίες χρήζουν περαιτέρω διερευνήσεως, ο διάδικος τεκμαίρεται ότι έχει γνώση του γεγονότος αυτού τη στιγμή που αποκτά πρόσβαση σε στοιχεία από τα οποία γεννώνται, έστω και εν σπέρματι, οι αμφιβολίες αυτές. Αν αγνοήσει ή υποτιμήσει τα στοιχεία αυτά επέρχεται απώλεια του δικαιώματος να τα προβάλει καθυστερημένα μετά το πέρας των δικονομικών προθεσμιών. Δηλαδή, κρίσιμο είναι να διαπιστωθεί όχι μόνον τότε ο προβάλλων το γεγονός διάδικος έλαβε γνώση του γεγονότος αυτού, αλλά και τότε, ενδεχομένως, θα έπρεπε να είχε λάβει γνώση αν είχε επιδείξει τη δέουσα επιμέλεια⁶⁵.

65 — Παρατηρείται ότι ο διάδικος, ο οποίος από υπαιτιότητά του δεν έλαβε εγκαίρως γνώση ενός γεγονότος, δεν μπορεί να προβάλει την καθυστερημένη πληροφόρησή του για να επιτύχει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας. Η ίδια λύση έγινε δεκτή από το Δικαστήριο στην απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1971, 56/70, Mandelli κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 673), κατά την εξέταση του παραδεκτού μιας αιτήσεως αναθεωρήσεως. Η αιτούσα την αναθεώρηση επικαλέστηκε μια έκθεση των ιταλικών αρχών, της οποίας έλαβε γνώση μόνο μετά την περάτωση της αρχικής δίκης. Όμως το Δικαστήριο έκρινε ότι η αιτούσα δεν μπορούσε να αγνοεί την ύπαρξη της εκθέσεως αυτής και τίποτε δεν την εμπόδιζε («...») να προτείνει στο Δικαστήριο (...) τη διεξαγωγή αποδείξεων με σκοπό την προσαγωγή του εν λόγω εγγράφου και κάθε χρήσιμης πληροφορίας που ενδεχομένως κατέχει η ιταλική διοίκηση». Με την αιτιολογία αυτή απέρριψε την αίτηση αναθεωρήσεως. Το Δικαστήριο απορρίπτει την αίτηση, για συμπλήρωση των αποδείξεων, που υποβάλλεται μετά τη λήξη της προφορικής διαδικασίας, εφόσον ο διάδικος είχε τη δυνατότητα να υποβάλει το αίτημα πριν από την περάτωση της (απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman (Συλλογή 1995, σ. 1.4921, σημεία 34)).

73. Στην παρούσα υπόθεση, ειδικά για το ζήτημα της υπάρξεως ή όχι αυθεντικών κυρωμένου πρωτοτύπου της πράξεως «Πολυπροπυλένιο» της Επιτροπής — το οποίο, όπως προαναφέρθηκε, είναι και το κρίσιμο —, καταλήγω ως εξής: η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι τα στοιχεία από τα οποία γεννήθηκαν οι αμφιβολίες για την ύπαρξη του κυρωμένου πρωτοτύπου έγιναν γνωστά σ' αυτήν το νωρίτερο με τις δηλώσεις των υπαλλήλων της Επιτροπής, στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας των υποθέσεων «PVC». Σύμφωνα με τις αποκαλύψεις αυτές, που έγιναν την 10η Δεκεμβρίου 1991, η εφαρμογή του άρθρου 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, όπως και άλλοι κανόνες, που αφορούν τον τύπο και τη διαδικασία εκδόσεως των πράξεών της, είχαν από καιρό ατονήσει και δεν ακολουθήθηκαν όχι μόνο στην περίπτωση της πράξεως «PVC» αλλά και σε άλλες συναφείς περιπτώσεις.

74. Όντως, τα στοιχεία αυτά έχουν βαρύτητα, στο μέτρο που αφορούν το ενδεχόμενο να έχει συντελεσθεί παράβαση ουσιώδους τύπου κατά την έκδοση της ενδίκου πράξεως «Πολυπροπυλένιο». Όμως δεν συνιστούν «άγνωστα γεγονότα αποφασιστικής σημασίας», με την έννοια ότι δεν δημιουργούν το πρώτον αμφιβολίες ως προς την τυπική νομιμότητα της προσβαλλόμενης πράξεως: απλώς ενισχύουν περαιτέρω τις υπόνοιες που ήδη προέκυπταν από τα στοιχεία του φακέλου, τα οποία είχε στη διάθεσή του ο διάδικος πριν από την έναρξη της δίκης. Το καθήκον επιμελείας επέβαλλε στον

τελευταία να έχει εντοπίσει το ενδεχόμενο της ανυπαρξίας του κυρωμένου πρωτοτύπου ήδη από το χρόνο της καταθέσεως της προσφυγής του ή τουλάχιστον μέχρι το πέρας της προφορικής διαδικασίας⁶⁶.

προσκομίσει στοιχεία που η ίδια κατέχει και αποδεικνύουν την ύπαρξή του ή όχι.

75. Εξάλλου, ο φάκελος της υποθέσεως πρέπει να είναι πλήρης και προσιτός στους διαδίκους, ώστε να είναι δυνατός ο έλεγχος των στοιχείων που περιέχονται σ' αυτόν, καθώς και η διαπίστωση της ανυπαρξίας άλλων κρισίμων στοιχείων. Έτσι μόνον ασφαρίζεται η ισότητα των μέσων των διαδικιών, με την παροχή σ' αυτούς της δυνατότητας να διαπιστώσουν αν υπάρχει ορισμένο έγγραφο και μάλιστα αν για την έκδοσή του έχουν τηρηθεί οι απαιτούμενοι από το νόμο τύποι, όπως, παραδείγματος χάριν, αν το όργανο που έχει εκδώσει συγκεκριμένη πράξη είναι αυτό το αρμόδιο, αν έχει συζητηθεί νομίμως (προκειμένου για συλλογικά όργανα) ή αν βρισκόταν σε νόμιμη σύνθεση κ.λπ. Επομένως, σύμφωνα με τα όσα έχουν ήδη εκτεθεί σχετικά και με τους κανόνες που αφορούν το βάρος της αποδείξεως, αρκούσε η προσφεύγουσα να εγείρει σε κατάλληλο χρόνο το ζήτημα της ενδεχομένης ελλείψεως του πρωτοτύπου της πράξεως, ώστε να διατάξει το Πρωτοδικείο τη διενέργεια περαιτέρω αποδείξεων και συγκεκριμένα να διατάξει τη διάδοχο Επιτροπή να

76. Έτσι, το γεγονός από το οποίο γεννώνται το πρώτον αμφιβολίες για την τήρηση των τυπικών προϋποθέσεων εκδόσεως της πράξεως «Πολυπροπυλένιο» από την Επιτροπή, συνίσταται στην έλλειψη από το δικαστικό φάκελο της υποθέσεως των στοιχείων εκείνων από τα οποία συνάγεται με βεβαιότητα η τήρηση των εν λόγω τυπικών προϋποθέσεων⁶⁷. εντοπίζεται δε χρονικώς σε σημείο σαφώς προγενέστερο της λήξεως της προφορικής διαδικασίας. Για το λόγο αυτό, θεωρώ ότι δεν υπήρξε γνώση εκ των υστέρων, από μέρους της προσφεύγουσας, γεγονότος με αποφασιστική σημασία, η οποία συγχωρεί το εκπρόθεμο της αιτήσεως της για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας⁶⁸.

67 — Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι πρώτες υπόνοιες γεννώνται ήδη με την κοινοποίηση στην αναφερόμενη της πράξεως «Πολυπροπυλένιο», στο μέτρο που δεν συνάγεται από το κοινοποιηθέν κείμενο ότι έχει τηρηθεί ο ουσιαστικός τόνος που προβλέπει το άρθρο 12 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής.

68 — Η ανιστέρω ανάλυση αν και φαίνεται αυστηρή για τον προβάλλοντα τον ισχυρισμό διάδικο, είναι, κατά τη γνώμη μου, η πλέον ενδεδειγμένη. Αντίθετα, δεν με βρίσκει σύμφωνο η θέση του Πρωτοδικείου στις προαναφερθείσες υποθέσεις «carbonate de soude» και «PEBD» (ό.π.λ. υποσημείωση 8 και 9 αντιστοίχως), με την οποία κρίθηκε ότι ορθώς οι προσφεύγοντες περιέμεναν την οριστική απόφαση για τις υποθέσεις «PVC» προτού προτείνουν αντίστοιχους πραγματικούς ισχυρισμούς στις δικές τους δίκες. Ανεξάρτητα αν οι αποκαλύψεις, που πραγματοποιήθηκαν κατά την πρόοδο της διαδικασίας, στις υποθέσεις «PVC», ήταν άγνωστες ή όχι σε διαδίκους άλλων δικών, οι τελευταίοι όφειλαν σε κάθε περίπτωση να εξετάσουν επιμελώς την τυπική νομιμότητα της πράξεως που τους αφορούσε, έστω και μόνο από τον έλεγχο του φακέλου της υποθέσεως. Η εκ των υστέρων αποκαλύψεις αλλώς ενισχύουν τις υπόνοιες για ενδεχόμενες παρατυπίες της Επιτροπής.

Ακόμη, η αναφερόμενη δεν μπορεί να επικαλεστεί το τεκμήριο νομιμότητας της προβαλλόμενης πράξεως ως λόγο για τον οποίον δεν μπορούσε να φαντασθεί ότι πέρα από τη φαινομενική αριστεριότητα της κριβόταν σημαντικά ελαττώματα. Από τη στιγμή που ένα πρόσωπο στρέφεται δικαστικώς κατά μιας πράξεως κοινοτικού οργάνου, το τεκμήριο νομιμότητας παύει να λειτουργεί σε βάρος ή προς όφελος του προσώπου αυτού. Αφερός, όπως ήδη παρατηρήθηκε (βλ. σημείο 36), το τεκμήριο νομιμότητας δεν μπορεί να εγερθεί προς απόκρουση ισχυρισμού του προσφεύγοντα με τον οποίο προβάλλεται παραδεκτός λόγος παρανομίας της πράξεως. Από την πλευρά του, ο προσφεύγων δεν έχει τη δυνατότητα να επικαλεσθεί το ίδιο τεκμήριο ως δικαιολογητικό λόγω της παράλειψής του να εντοπίσει εν ευθέτω χρόνω ένα νομικό ελάττωμα της προβαλλόμενης πράξεως.

66 — Δηλαδή, η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να προβάλει παραδεκτός τα εν λόγω ουσιαστικά τυπικά ελαττώματα μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας. Διότι, είτε οι σχετικές παραβάσεις της Επιτροπής προεκκταν με βεβαιότητα από τα στοιχεία του φακέλου, οπότε θα έπρεπε να είχαν προβληθεί το αργότερο με το υπόμνημα απαντήσεως, είτε από το φάκελο εδημοσιουργούντο απλώς αμφιβολίες αν ο ουσιαστικός τύπος είχε τηρηθεί ή όχι, οπότε η προσφεύγουσα θα έπρεπε να τις είχε προβάλει σε κατάλληλο χρόνο, ζητώντας παράλληλα από το Πρωτοδικείο τη διενέργεια αποδείξεων, ως προς το σημείο αυτό.

iii.2.2. Αν ο καθυστερημένως προβαλλόμενος ισχυρισμός ελέγχεται υποχρεωτικώς αυτεπαγγέλτως από το δικαστή

77. Απομένει να εξετασθεί αν οι συνέπειες του εκπρόθεσμου της προβολής ενός ισχυρισμού είναι δυνατόν να παραμερισθούν σε περίπτωση που ο ισχυρισμός αυτός ελέγχεται και αυτεπαγγέλτως. Πράγματι, η έλλειψη αυθεντικώς κυρωμένου πρωτοτύπου των αποφάσεων της Επιτροπής συνιστά, όπως έχει ήδη αναφερθεί, παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας και υπόκειται στον αυτεπάγγελτο έλεγχο του κοινοτικού δικαστή⁶⁹. Ερωτάται λοιπόν αν το Πρωτοδικείο θα έπρεπε να προβεί στην εξέταση των εκπροθέσμως προβαλλομένων ισχυρισμών των διαδίκων και να ακυρώσει την προσβληθείσα πράξη ή τουλάχιστον να διατάξει τη διενέργεια αποδείξεων, προκειμένου να διαπιστωθεί ύπαρξη τυχόν τυπικού ελαττώματος.

78. Για την απάντηση στο ερώτημα αυτό, είναι αναγκαία η εξέταση των ορίων του αυτεπαγγέλτου δικαστικού ελέγχου⁷⁰. Στις περιπτώσεις που ένας λόγος ακυρώσεως εξετάζεται αυτεπαγγέλτως, ο δικαστής, χωρίς να υπάρχει αίτημα, δύναται να ερευνησει με δική του πρωτοβουλία τα στοιχεία του φακέλου για να διαπιστώσει αν συντρέχει παρόμοιος λόγος. Η αυτεπάγγελτη έρευνα του δικαστή, καθόσον αφορά στο πραγματικό μέρος, εξαντλείται κατ' αρχήν στα στοιχεία του φακέλου που έχει υποβληθεί προς κρίση. Μόνο αν από τα στοιχεία

αυτά συνάγεται ότι μια πράξη έχει εκδοθεί κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, το δικαιοδοτικό όργανο οφείλει να ακυρώσει την πράξη. Βέβαια, διαθέτει πάντοτε την ευχέρεια να μην αρκασθεί στις ενδείξεις του φακέλου και να διατάξει τη διενέργεια συμπληρωματικών αποδείξεων. Η έρευνα όμως αυτή είναι δυνητική και όχι υποχρεωτική. Το γεγονός και μόνο ότι, με αφετηρία ορισμένες ενδείξεις από το ήδη υπάρχον αποδεικτικό υλικό, οι οποίες αφορούν ζητήματα ελεγχόμενα αυτεπαγγέλτως, ο δικαστής θα μπορούσε να προχωρήσει περαιτέρω την έρευνά του και ενδεχομένως να διαπιστώσει ότι η προσβληθείσα πράξη είναι παράνομη, δεν αρκεί για να καταστήσει τη δικαστική απόφαση αναιρετέα, ως εκδοθείσα κατά παράβαση των κανόνων περί αυτεπαγγέλτου ελέγχου.

79. Στην παρούσα υπόθεση, δεν προκύπτει από την αναιρεσιβαλλομένη απόφαση ούτε προβάλλεται πως είχε προταθεί αντίστοιχος πραγματικός ισχυρισμός πλήρως αποδεδειγμένος, ότι υπήρχε ουσιώδης τυπική πλημμέλεια της προσβληθείσας πράξεως, η οποία θα έπρεπε να έχει διαπιστωθεί αυτεπαγγέλτως από το Πρωτοδικείο. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο δεν παρέβη τους κανόνες περί αυτεπαγγέλτου ελέγχου εκ μόνου του γεγονότος ότι δεν ερεύνησε σε βάθος αν είχαν τηρηθεί ή όχι οι απαραίτητες τυπικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις κατά την έκδοση της ενδίκου πράξεως «Πολυπροτυλένιο» της Επιτροπής. Το σκεπτικό που περιέχεται στην αναιρεσιβαλλομένη απόφαση σύμφωνα με το οποίο «(...) Έστω και αν αναπόκειται στον κοινοτικό δικαστή να ερευνά αυτεπαγγέλτως, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης

69 — Βλ. ανωτέρω, υποσημείωση 36.

70 — Βλ., ήδη, την ενότητα στην οποία παρατίθεται η ανάλυση του αυτεπαγγέλτου δικαστικού ελέγχου.

ΕΟΚ, το ζήτημα του υποστατού της προβαλλομένης πράξεως, αυτό ωστόσο δεν σημαίνει ότι πρέπει, σε κάθε προσφυγή που στηρίζεται στο άρθρο 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, να προβαίνει σε αυτεπάγγελτη έρευνα για το ενδεχομένως ανυπόστατο της προβαλλομένης πράξεως (...), είναι ορθό⁷¹.

81. Τίθεται το ερώτημα, όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, αν και υπό ποιές προϋποθέσεις, ο τρόπος διαπιστώσεως των πραγματικών περιστατικών από το δικαστήριο της ουσίας, αφενός, και το περιεχόμενο των διαπιστώσεων αυτών, αφετέρου, αποτελούν νομικά ζητήματα, κατά το άρθρο 51 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου, και ως εκ τούτου αν ελέγχονται από τον αναιρετικό δικαστή.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ορθώς απερρίφθη η αίτηση περί επαναλήψεως της διαδικασίας που είχε προβάλλει η αναιρεσείουσα πριν από την έκδοση της πρωτοδικου αποφάσεως. Όλοι δε οι λόγοι αναιρέσεως με τους οποίους υποστηρίζονται τα αντίθετα, είναι αβάσιμοι και πρέπει να απορριφθούν.

Το ζήτημα του παραδεκτού θα εξετασθεί στο πλαίσιο της διερευνήσεως των επιμέρους ισχυρισμών που προβάλλει η αναιρεσείουσα. Η Hüls με τα δικόγραφα της, ορθώς ερμηνεύόμενα, στρέφεται κατά των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου ως προς τρία ειδικότερα θέματα: τη συμμετοχή της, πρώτον, στις περιοδικές συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου, δεύτερον, στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, και τρίτον, στη λήψη των μέτρων που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της θέσεως σε εφαρμογή των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών, αντιστοίχως.

Β — Οι λόγοι που αφορούν τη διαπίστωση από το Πρωτοδικείο παραβάσεων του άρθρου 85 της Συνθήκης

80. Με το δεύτερο μέρος της αιτήσεώς της, η αναιρεσείουσα εταιρία Hüls προβάλλει μια σειρά σφαλμάτων στα οποία φέρεται να υπέπεσε το Πρωτοδικείο κατά τον έλεγχο και με τη διαπίστωση των κρίσιμων, στην παρούσα υπόθεση, πραγματικών περιστατικών.

1) *Η επιχειρηματολογία των διαδίκων*

α) Ως προς τη συμμετοχή στις περιοδικές συναντήσεις

71 — Θα μπορούσε να παρατηρηθεί ότι η υποχρέωση αυτεπαγγέλτου δικαστικού ελέγχου είναι στενότερη από το καθήκον επιμέλειας των διαδίκων, το οποίο, όπως είδαμε, τους υποχρεώνει να διαγνώσουν και να προβάλουν εγκαίρως ακόμη και τα στοιχεία από τα οποία συνίσταται ενδεχόμενη τυπικές παρανομίες της προσβαλλόμενης πράξεως. Η διαπίστωση αυτή δεν πρέπει να ξενίζει. Ο αυτεπάγγελτος έλεγχος στο πλαίσιο της ακρωτικής δίκης δεν έχει προβλεφθεί για να θεραπεύει τις παραλείψεις των διαδίκων. Στοιχεί στην διασφάλιση της έννομης τάξεως, με την διαπίστωση και καταδίκη των οφθαλμοφανών και σοβαρών παρανομιών των πράξεων που εκδίδουν τα κοινοτικά όργανα. Όταν οι παρατυπίες αυτές δεν προκύπτουν από τα στοιχεία του φακέλου, ο κοινοτικός δικαστής δεν υποχρεούται να διενεργήσει επιπλέον αποδείξεις. Η περαιτέρω έρευνα είναι ευχέρεια και όχι καθήκον.

82. Κατά την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο, παραβιάζοντας τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου που αφορούν την απόδειξη, κατέληξε στο εσφαλμένο συμπέρασμα ότι η εταιρία συμμετείχε στις συναντήσεις των

παραγωγών πολυπροπυλενίου από τα τέλη του 1978 ή τις αρχές του 1979. Συγκεκριμένα, κατά τη Hüls, το Πρωτοδικείο στηρίχθηκε πρώτον, σε μία απάντηση της ανταγωνίστριας εταιρίας ICI σε ερώτηση της Επιτροπής, η οποία δεν αναφέρει τίποτα για τη διάρκεια της συμμετοχής της Hüls στις συναντήσεις αυτές, δεύτερον, σε διάφορους πίνακες που βρέθηκαν στην κατοχή των εταιριών ICI, ATO και Hercules, οι οποίοι, όμως, αποτελούν ιδιαιτέρως ύποπτο στοιχείο, καθώς υπάρχουν περισσότερες απόψεις για το πώς συγκροτήθηκαν και δεν επιτρέπουν τη συναγωγή συμπερασμάτων για τη χρονική διάρκεια συμμετοχής στις σχετικές συναντήσεις και, τέλος, στην απάντηση της Hüls στην αίτηση παροχής πληροφοριών που της απηύθυνε η Επιτροπή, από την οποία, σε συνδυασμό με τη συμμετοχή της Hüls στις συναντήσεις κατά τα έτη 1982 και 1983, συνήχθη, εναντίον κάθε εννοίας λογικής, ότι η εταιρία αυτή συμμετείχε «τακτικά» και σε προγενέστερες συναντήσεις (βλ. σκέψεις 114 έως 118 της αναιρεσιβαλλομένης). Επομένως, ισχυρίζεται η Hüls, το Πρωτοδικείο στήριξε το συμπέρασμά του στο σημείο αυτό σε στοιχεία όχι πειστικά και κατ' ουσία μόνο στις πληροφορίες που παρείχε η ανταγωνίστρια εταιρία ICI. Η αναιρεσείουσα επικαλείται στο σημείο αυτό την απόφαση του Δικαστηρίου Duraffour κατά Συμβουλίου⁷².

Περαιτέρω, η Hüls υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο, ζητώντας από την ίδια να παράσχει αποχρώσεις ενδείξεις που να αποδεικνύουν ότι η συμμετοχή της στις συναντήσεις δεν προσέβαλε τον ανταγωνισμό (σκέψη 126 της προσβαλλομένης), παρέβη τους κανόνες περί βάρους της αποδείξεως και παραβίασε το τεκμήριο αθωότητας του

κατηγορουμένου, πόσο μάλλον, δε, που ουσιαστικά απαίτησε από την αναιρεσείουσα την απόδειξη ενός αρνητικού γεγονότος: τη μη σύμπραξη της στην προσβολή του ανταγωνισμού. Σχετικώς γίνεται παραπομπή στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Sir Gordon Slynn στην απόφαση Musique Diffusion Française κατά Επιτροπής⁷³. Η αναιρεσείουσα προβάλλει ακόμη ότι το Πρωτοδικείο, συνάγοντας τακτική συμμετοχή της στις συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου, χωρίς να υπάρχουν επαρκή στοιχεία προς τούτο, καθιερώνει κατ' ουσία ένα τεκμήριο σε βάρος της, το οποίο και καλείται αυτή, κατά αντιστροφή των κανόνων περί του βάρους της αποδείξεως, να ανατρέψει.

83. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η Hüls, με την επιχειρηματολογία της, αμφισβητεί την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από το Πρωτοδικείο και κατά τούτο ο σχετικός λόγος πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος. Επικουρικώς, τονίζει ότι το Πρωτοδικείο δεν στήριξε τη διαπίστωσή του περί των χρονικών ορίων συμμετοχής της Hüls στις συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου σε μόνες τις πληροφορίες της ICI (σκέψη 114 της αναιρεσιβαλλομένης), αλλά και στο περιεχόμενο των πινάκων που μνημονεύονται στη σκέψη 115 της αναιρεσιβαλλομένης. Παράλληλα, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι σκέψεις 116 και 117 της αναιρεσιβαλλομένης αποδεικνύουν την ανακρίβεια των δεδομένων που προσκόμισε η Hüls και, άρα, αίρουν τις όποιες αμφιβολίες σχετικά με τα συμπεράσματα που αντλήθηκαν στις σκέψεις

72 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Ιουνίου 1971, υπόθεση 18/70, Duraffour κατά Συμβουλίου (Σύλλογή τόμος 1969-1971, σ. 861).

73 — Απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, υποθέσεις 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (Σύλλογή 1983, σ. 1825).

114 και 115. Στο πλαίσιο αυτό δεν μπορεί, να γίνει λόγος, κατά την Επιτροπή, αντιστροφής του βάρους της αποδείξεως. Κάτι τέτοιο εξάλλου δεν μπορεί να γίνει δεκτό και σε σχέση με την σκέψη 126 της αναιρεσιβαλλομένης. Με τη σκέψη αυτή το Πρωτοδικείο ζητεί από τη Hüls να θεμελιώσει τους λόγους για τους οποίους υποστηρίζει ότι η συμμετοχή της σε εκτιμήσεις με παράνομο περιεχόμενο δεν αντίκειται παρά ταύτα στους κανόνες του ανταγωνισμού· η απαίτηση αυτή του Πρωτοδικείου που δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έρχεται σε αντίθεση με τους κανόνες που διέπουν την κατανομή του βάρους της αποδείξεως, αλλά ούτε ότι παραβιάζει το τεκμήριο αθωότητας.

β) Ως προς τη συμμετοχή στις πρωτοβουλίες τιμών

84. Η αναιρεσείουσα, στο σκέλος αυτό της επιχειρηματολογίας της, στρέφεται κατά των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου ότι συμμετείχε στις περιοδικές συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου με αντικείμενο τον καθορισμό τιμών-στόχων και ότι συντάχθηκε και η ίδια με τις σχετικές πρωτοβουλίες (σκέψεις 167 και 168 της αναιρεσιβαλλομένης). Η Hüls υποστηρίζει ότι αποδείχθηκε η συμμετοχή της μόνο σε περιορισμένο αριθμό συναντήσεων. Περαιτέρω, το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο συνάγει από τη συμμετοχή αυτή, σύμπραξη της εταιρίας στις πρωτοβουλίες καθορισμού των τιμών, απαιτώντας ενδείξεις περί του αντιθέτου (σκέψη 168 της αναιρεσιβαλλομένης), αποτελεί αντιστροφή του βάρους αποδείξεως και παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας. Πόσο μάλλον που, κατά τη Hüls, η ίδια, σπανίως ακολούθησε τις τιμές-στόχους και οι σχετικές οδηγίες τιμών που

απηύθυνε, στο πλαίσιο αυτό, δεν είχαν παρά μόνο εσωτερικό, εντός της επιχειρήσεως, χαρακτήρα. Το όλο ζήτημα συνδέεται, εξάλλου, με την παρανόηση εκ μέρους της Επιτροπής της έννοιας της εναρμονισμένης πρακτικής: κατά τη Hüls, για να υφίσταται εναρμονισμένη πρακτική, πρέπει, να τεθούν σε εφαρμογή τα όσα αποτέλεσαν αντικείμενο διαβουλεύσεως. Γεγονός παραμένει, κατά την αναιρεσείουσα, ότι δεν αποδείχθηκε η συμμετοχή της στο σύνολο των πρωτοβουλιών σχετικά με τις τιμές και, άρα, η σκόπιμα αόριστη διαπίστωση του Πρωτοδικείου στο σημείο αυτό (σκέψη 173 της αναιρεσιβαλλομένης) έρχεται σε αντίθεση με τα διαπισωθέντα πραγματικά περιστατικά και παραβιάζει το άρθρο 190 της Συνθήκης. Παράλληλα, η Hüls αμφισβητεί την αποδεικτική αξία της απαντήσεως της ICI στα ερωτήματα που απηύθυνε η Επιτροπή (βλ. σκέψη 174 της αναιρεσιβαλλομένης), σε σχέση με τη συμμετοχή της αναιρεσείουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών και μάλιστα από το 1979. Εν κατακλείδι, θέτει, ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων, υπό αμφισβήτηση την κρίση του Πρωτοδικείου με την οποία της αποδίδει την ευθύνη για συμμετοχή στις πρωτοβουλίες τιμών (σκέψη 177 της αναιρεσιβαλλομένης).

85. Κατά την Επιτροπή, στην υπό κρίση υπόθεση, η απαίτηση προσκομίσεως συγκεκριμένων ενδείξεων προς στήριξη του ισχυρισμού ότι η συμμετοχή στις συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου δεν συνεπάγεται σύμπραξη στις πρωτοβουλίες τιμών που αποτέλεσαν το αντικείμενο των συναντήσεων αυτών (βλ. σκέψη 168 της αναιρεσιβαλλομένης), δεν αποτελεί αντιστροφή του βάρους της αποδείξεως. Παράλληλα, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι οδηγίες σχετικά με τις τιμές που απηύθυνε η αναιρεσείουσα δεν είχαν αποκλειστικώς εσωτερικό χαρακτήρα (σκέψη 173 της αναιρεσιβαλλομένης). Τέλος, η αναφορά στο άρθρο 190 της Συνθήκης, σε συνδυασμό με την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στερείται, κατά την Επιτροπή,

οποιασδήποτε νομικής σημασίας: τονίζεται επίσης ότι η θέση σε αμφιβολία της αποδεικτικής δυνάμεως των πληροφοριών που παρείχε η ICI αποτελεί ισχυρισμό απαράδεκτο, καθώς στρέφεται κατά της εκτιμήσεως των αποδεικτικών στοιχείων από το δικαστήριο της ουσίας.

γ) Ως προς τα μέτρα προς διευκόλυνση της εφαρμογής των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών

86. Στο σκέλος αυτό της επιχειρηματολογίας της η αναιρεσείουσα στρέφεται, καταρχάς, κατά της διαπιστώσεως του Πρωτοδικείου ότι, συμμετέχοντας στις συναντήσεις κατά τις οποίες υιοθετήθηκε ένα σύνολο μέτρων που αποσκοπούσαν στη δημιουργία ευμενών για την αύξηση των τιμών συνθηκών, η Hüls συναποδέχτηκε τα μέτρα αυτά καθώς δεν προβάλλει καμία περί του αντιθέτου ένδειξη (σκέψη 190 της αναιρεσιβαλλομένης). Σύμφωνα με την αναιρεσείουσα, παρόμοια συλλογιστική στο πλαίσιο της οποίας γίνεται λόγος αορίστως για «σύνολο μέτρων» και αγνοείται η νομική επιχειρηματολογία και τα στοιχεία που επικαλέστηκε πρωτοδικώς η Hüls, δεν συμβιβάζεται με την υποχρέωση αιτιολογίας που θέτει το άρθρο 190 της Συνθήκης, ούτε με τους κανόνες περί ορθής εκτιμήσεως των αποδείξεων.

87. Ειδικότερα, σε σχέση με το σύστημα του «account leadership», η αναιρεσείουσα παρατηρεί ότι, αφενός, ένα τέτοιο σύστημα δεν υιοθετήθηκε ποτέ, αλλά αποτέλεσε μόνο

αντικείμενο συζητήσεων και προτάσεων (σε αντίθεση με όσα δέχεται η σκέψη 191 της αναιρεσιβαλλομένης) και, αφετέρου, η ίδια η Hüls δεν υπήρξε ποτέ «leader», κατά την έννοια του συστήματος αυτού, αν και ήταν προμηθευτής σε μεμονωμένες περιπτώσεις. Το σύστημα δεν τέθηκε ποτέ σε εφαρμογή, όπως προκύπτει και από τη διατύπωση των όσων παρατίθενται στη σκέψη 192 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στα οποία γίνεται λόγος για «απόπειρα» και για συμπεριφορά η οποία «δεν έπρεπε» να επιδειχθεί.

88. Όσον αφορά, τέλος, τις ποσότητες-στόχους και τις ποσοτώσεις, η Hüls επισημαίνει ότι το Πρωτοδικείο της απέδωσε ευθύνη στηριζόμενο στην εσφαλμένη διαπίστωση ότι συμμετείχε τακτικά στις συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου (σκέψη 231 της αναιρεσιβαλλομένης). Περαιτέρω, η επίκληση από το Πρωτοδικείο της μνείας του ονόματος της Hüls σε ορισμένους πίνακες ως συμπληρωματικού στοιχείου (σκέψη 232) φαίνεται να δίνει την εντύπωση ότι υπάρχουν μια σειρά από ενδείξεις ως προς τη συμμετοχή της εταιρίας στην πτυχή αυτή της παραβάσεως· ωστόσο οι πίνακες αυτοί, σύμφωνα με τις κατά τα ανωτέρω αιτιάσεις, δεν αποτελούν, κατά την αναιρεσείουσα, ασφαλή πηγή, αλλά και ούτε επιτρέπουν τη συναγωγή των συμπερασμάτων που αντλεί από αυτούς το Πρωτοδικείο.

89. Η Επιτροπή παρατηρεί, αρχικώς, σε σχέση με την κριτική που ασκείται από την αναιρεσείουσα στην σκέψη 190 της αναιρεσιβαλλομένης, ότι στηρίζεται σε αποσπα-

σματος ανάγνωση της απόφασης του Πρωτοδικείου. Εξάλλου, οι αιτιάσεις της Hüls που αφορούν το σύστημα του «account leadership» παραγνωρίζουν τη διαπίστωση του Πρωτοδικείου (σκέψεις 192 και 193) σύμφωνα με την οποία το σύστημα αυτό λειτούργησε μερικώς για δύο μήνες, έστω κι αν οι ενδιαφερόμενοι δεν έμειναν ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματά του.

90. Σε ό,τι αφορά τις ποσότητες-στόχους και τις ποσοτώσεις, η κριτική που ασκεί η Hüls στρέφεται κατά των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου που περιέχονται στις σκέψεις 231 και 232, αγνοώντας, τόσο τα υπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία, όσο και το ακριβές περιεχόμενο των πινάκων, όπως προκύπτει από τη σκέψη 233 της αναιρεσιβαλλομένης. Επομένως, η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας είναι απαράδεκτη, στο μέτρο που αναφέρεται στην εκτίμηση από το Πρωτοδικείο των αποδεικτικών στοιχείων.

2) Νομική εκτίμηση των προβαλλομένων ισχυρισμών

α) Ως προς το παραδεκτό

91. Όπως έχει προαναφερθεί, σύμφωνα με τα άρθρα 168 Α της Συνθήκης ΕΚ και 51 του

Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου, η αίτηση αναιρέσεως περιορίζεται μόνο σε νομικά ζητήματα. Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται, κατά την πάγια νομολογία, ότι η αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί να στηρίζεται παρά μόνο σε λόγους που αφορούν την παράβαση νομικών κανόνων, ενώ αποκλείεται οποιαδήποτε εκτίμηση πραγματικών περιστάσεων. Δηλαδή, ο αναιρετικός δικαστής δεν ελέγχει την υπό του δικαστηρίου της ουσίας εκτίμηση των αποδείξεων, παρά μόνον αν προβάλλεται, παραδεκτώς, λόγος περί αλλοιώσεως (dénaturation) των αποδεικτικών στοιχείων. Το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, σύμφωνα με το αναφερθέν άρθρο 168 Α της Συνθήκης ΕΟΚ, να ελέγξει το νομικό χαρακτηρισμό των διαπιστωθέντων πραγματικών περιστάσεων, καθώς και τα συμπεράσματα που συνήγαγε από τα περιστατικά αυτά το Πρωτοδικείο⁷⁴. Έτσι, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να διαπιστώνει τα πραγματικά περιστατικά αλλά, κατ' αρχήν, ούτε και να εξετάζει τα αποδεικτικά στοιχεία που δέχτηκε το Πρωτοδικείο σε σχέση με τα περιστατικά αυτά. Εφόσον η προσαγωγή και επίκληση των αποδεικτικών στοιχείων έγινε νομίμως και σύμφωνα με τους κανόνες και τις γενικές αρχές του δικαίου σε σχέση με το βάρος της αποδείξεως και τους δικονομικούς κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή της, το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να εκτιμήσει την αξία που πρέπει να δοθεί στα στοιχεία που του έχουν υποβληθεί⁷⁵.

92. Με βάση τα δεδομένα αυτά, παρατηρείται ότι ο βασικός άξονας της επιχειρηματο-

74 — Βλ. την πρόσφατη απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., ό.π. υποσημείωση 31 (σκέψεις 48 και 49) και τη διάταξη του στην υπόθεση San Marco Impex Italiana Srl κατά Επιτροπής, ό.π. υποσημείωση 7 (σκέψη 39).

75 — Βλ. υποθέσεις Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., ό.π. υποσημείωση 32 (σκέψη 66), και San Marco Impex Italiana Srl κατά Επιτροπής, ό.π. υποσημείωση 7 (σκέψη 40).

λογίας της αναφαιρεύουσας στρέφεται γύρω από την εκτίμηση των υπαρχόντων αποδεικτικών στοιχείων που έκανε το Πρωτοδικείο, προβάλλοντας, κατ' ουσία, μια διάφορη ερμηνεία του περιεχομένου τους. Στο πλαίσιο αυτό, αμφισβητείται η αποδεικτική βαρύτητα διαφόρων στοιχείων, όπως αυτών που παρέσχε η ICI (βλ. σκέψεις 114 και 174 της αναιρεσιβαλλομένης), αυτών που προκύπτουν από διάφορους πίνακες (βλ. σκέψεις 115 και 232 της ίδιας αποφάσεως) ή αυτών που περιέχονται σε πρακτικά των συναντήσεων των παραγωγών πολυπροπυλενίου (βλ. σκέψεις 191 και 192 της αποφάσεως αυτής). Κατά την εκτίμηση της αναιρεσιεύουσας, το αποδεικτικό αυτό υλικό δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει το Πρωτοδικείο και που αφορούν τη συμμετοχή της Hüls στις συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου, καθ' όλο το διάστημα που της αποδίδεται, και τη σύμπραξη της στις επιμέρους πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν στο πλαίσιο των συναντήσεων αυτών. Έτσι όμως η αναιρεσιεύουσα πλήττει την ουσιαστική εκτίμηση των αποδείξεων, χωρίς να επικαλείται και αποδεικνύει ότι το Πρωτοδικείο αλλοίωσε τα αποδεικτικά στοιχεία, και συνεπώς τα σχετικά παράπονα προβάλλονται απαραδέκτως και πρέπει να απορριφθούν⁷⁶. Μόνο στο σημείο με το οποίο προ-

βάλλει αντιστροφή του βάρους της αποδείξεως από το Πρωτοδικείο και συνακόλουθα παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας που συντρέχει υπέρ αυτής, η Hüls προσάπτει στην πρωτόδικη απόφαση πλημμέλεια η οποία ελέγχεται ανααιρετικώς⁷⁷.

β) Ως προς το βάσιμο

93. Κατά τη γνώμη μου, το Πρωτοδικείο δεν παρέβη με την αναιρεσιβαλλομένη τους κανόνες για το βάρος των αποδείξεων και τη γενική αρχή περί σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου. Για τα ζητήματα αυτά, παραπέμπω στην ανάλυση που παρατίθεται στα σχετικά σημεία των προτάσεών μου στις υποθέσεις Enichem και Montecatini⁷⁸.

76 — Είναι αλήθες ότι η αναιρεσιεύουσα, με όλη την επιχειρηματολογία της, σε σχέση με το νομικό περιεχόμενο του δεύτερου μέρους της αιτήσεως αναφείσεως, ζητεί στην πραγματικότητα, μια διεύρυνση του αναφετικού ελέγχου που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του άρθρου 51 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου. Περαιτέρω, θα άξιζε να υπομνησθεί ότι η αίτηση αναφείσεως πρέπει να περιέχει, σύμφωνα με το άρθρο 112, παράγραφος 1, υπό γ), του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, πλην άλλων και «τους προβαλλόμενους νομικούς λόγους και επιχειρήματα». Η ανώστηση εμμονή στο γράμμα της διατάξεως αυτής θα μπορούσε, ίσως, ενόψει των ανωτέρω, να οδηγήσει στο συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει και η Επιτροπή, σύμφωνα με το οποίο το σύνολο της επιχειρηματολογίας που περιέχει το δεύτερο μέρος του δικογράφου αναφείσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο, γιατί στερείται σαφήνειας. Θεωρώ, όμως, ότι παρόμοια αντιμετώπιση πρέπει να επιφυλάσσεται σε δικόγραφα, τα οποία δεν αφήνουν περιθώριο νομικής εκτίμησης στο αναφετικό πλαίσιο. Σε αντίθετη περίπτωση, και παρόλα τα περιθώρια που θα πρέπει να αφεθούν στο δικαστή στο σημείο αυτό, η κατά το δυνατόν πληρέστερη απονομή της δικαιοσύνης ασφαλώς υποαγορεύει μια ερμηνευτική προσέγγιση, η οποία, ακολουθώντας τους γραμματικούς και λογικούς κανόνες, δίνει σχήμα στους νομικούς ισχυρισμούς που περιέχει το δικόγραφο, χωρίς να τους ανακαλύπτει εκεί που δεν υπάρχουν.

77 — Θα μπορούσε να αναρωτηθεί κανείς, στο πλαίσιο ερμηνευτικής προσέγγισης του δικογράφου της αναφείσεως, αν, αυτό που επικαλείται κατ' ουσίαν, είναι κακή αιτιολογία της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συναγεί κανείς, για παράδειγμα, από τον ισχυρισμό της Hüls ότι το Πρωτοδικείο στράφηκε το συμπέρασμά του σε σχέση με τη συμμετοχή της στις συναντήσεις των παραγωγών πολυπροπυλενίου από τα τέλη του 1978 ή τις αρχές του 1979, σε μόνη την απάντηση της ICI στην αίτηση για καθαρή πληροφοριών. Δεν νομίζω, όμως, ότι είναι η αιτιολογία της αποφάσεως αυτή καθ' αυτή κατά της οποίας στρέφεται η κριτική της αναιρεσιεύουσας, δοθέντος ότι η ίδια συνομολογεί ότι το Πρωτοδικείο επικαλείται σχετικά και άλλα αποδεικτικά στοιχεία (τους πίνακες που μνημονεύονται στη σκέψη 115, ενώ βλ. και σκέψη 116) των οποίων η αναφείσεως αιτίας αρνείται την αποδεικτική ισχύ. Έτσι, περιορίζεται στο λόγο της εκτίμησης των υπαρχόντων πραγματικών στοιχείων.

78 — Βλ. σημεία 50 επ. των προτάσεών μου επί της υποθέσεως C-49/92 P, Επιτροπή κατά Enichem, οι οποίες παρουσιάζονται σήμερα, καθώς και τα σημεία 53 έως 68 των προτάσεών μου επί της υποθέσεως C-235/92 P, Montecatini κατά Επιτροπής, οι οποίες επίσης παρουσιάζονται σήμερα.

V — Πρόταση

94. Ενόψει όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο τα ακόλουθα:

- «1) Να απορριφθεί, στο σύνολό της, η αίτηση αναιρέσεως της εταιρίας Hüls Aktiengesellschaft.
- 2) Να απορριφθεί η ασκηθείσα παρέμβαση.
- 3) Η παρεμβαίνουσα να φέρει τα δικαστικά της έξοδα.
- 4) Να καταδικασθεί η αναιρεσείουσα στα λοιπά δικαστικά έξοδα.»